

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Första Kammaren. N:o 29.

Lördagen den 13 April.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 10 och 11 i denna månad, 3 protokollsutdrag för sistnämnde dag och protokollet för den 6 dennes.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående antagande af en för alla orter inom riket gemensam tidsberäkning.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 3 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af väckt *Förändrad anordning af undervisningen vid rikets elementarläroverk.*

Herr Dahm: Då jag icke kan instämma hvarken i det slut, hvar-till Utskottet kommit, ej heller i de motiv, Utskottet framlägger, så måste jag anhålla om afslag å föreliggande betänkande.

Det förekommer mig nemligen för tidigt att nu rubba en organisation af elementarläroverken, som blifvit förberedd först af en länge verksam komité, sedermera bearbetad af Kongl. Maj:t, derefter underkastad granskning af ett särskildt Utskott och slutligen efter långa och vidlyftiga öfverläggningar utaf Riksdagen beslutad. Denna organisation, som beslöts år 1873, har ännu icke hunnit genom alla elementarläroverksklasser tillämpas. Enligt cirkulärskrifvelser, den sista af den 1 Juni 1877, är bestämdt, huru undervisningen skall försiggå i de sex första klasserna, och den nya läroplanen är ännu tillämpad endast i de fem första samt nedre sjette klassen. Det återstår således tre år för lärjungar, som njutit undervisning i skolan efter den nya undervisningsplanen, innan de kunna utgå från läroverket såsom dettas fullt färdiga produkt. Man kan således omöjligt känna resultatet af den undervisning, som nu meddelas efter den nya organisationen. Hvad man hittills känner om dess verksamhet, torde på många ställen vara

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

tillfredsställande, och om än något undantag, som jag icke känner, på något ställe finnes, så påstår jag ändå, att det nu är omöjligt, att säga något om denna verksamhet, förr än man känner dess allmänna slutresultat. Man kan visserligen göra anmärkingar och framställa sannolikhetsberäkningar, hvilka se särdeles tunga ut, isynnerhet då de äro med virtuositet framställda, men alla sannolikhetsberäkningar lida af den olägenheten, att det är mycket svårt att dervid kunna begagna alla de verkande faktorerna och i synnerhet att kunna begagna dem på ett sådant sätt, att deras rätta värde blifver dervid tillgodogjort. Men då man skärskådar produkten af en organisations verksamhet, då först har man för sig summan af alla faktorernas arbete. Att framställa allehanda betänkligheter och sannolikhetsberäkningar, det hade egentligen sin rätta plats, då förslaget behandlades. Att dylika också då flöto särdeles ymnigt, det torde de flesta erinra sig. Riksdagen behöfver därför alldeles icke hafva några samvetsqval öfver, att den uraktlåtit att göra anmärkingar. Derigenom åstadkommas också några förändringar i det framställda förslaget, men, då en gång detta är undanjordt och ett beslut fattats, synes det mig, att man icke bör börja på att rycka och rubba på en sådan institution, utan låta den verka såsom andra samhällsinstitutioner, hvilka man inrättat efter bästa förstånd och insigter, och sedan låter arbeta, till dess man ertappar några större fel och svagheter hos dem. Jag kan icke inse, hvarför icke skolan förtjenar att behandlas med samma högsinta lugu som andra statsinstitutioner; jag tror icke att hon arbetar obetänksammare eller hufvudlösare tillämpar gällande lagar än alla de andra. Utskottet har visserligen sökt ådagalägga att så är genom att framställa en bild af skolan, men jag beklagar, att det icke är en fotografi, som återgifver bilden fullt klar och i dess rätta belysning, utan snarare återgifver den i en sådan vrängd ställning, som den får, då den tages med ett illa stäldt instrument under en oriktig eller dålig belysning.

Jag anhåller att med några ord få söka bevisa, hvad jag nu yttrat.

Det första, som Utskottet anmärkt mot skolan, rör öfveranstängningen. Jag fattar mycket väl, att det stora arbete och den stora ansträngning, som fordras af eleverna i de högsta klasserna vid ett elementarläroverk, kan för många af dem, som icke äro särdeles lyckligt begåfvade, medföra öfveranstängning, och att detta kan oroa skolans och lärjungarnes vännar. Denna öfveranstängning är icke ett nytt fenomen, den har länge öfverklagats, och högsta vederbörande äfvensom underlydande myndigheter hafva ända sedan år 1859, då den första skrivelsen derom utgick från Ecklesiastikdepartementet, sökt undanrödja dessa svårigheter, hvilka varit föremål för en liflig uppmärksamhet inom skolan. Jag är äfven öfvertygad derom, att ganska mycket af detta öfverklagade fel nu är från skolan undanröjdt. Må hända finnes det ännu kvar på ett och annat ställe, beroende hufvudsakligen deraf, att en eller annan lärare må hända fattat sitt ämne allt för vidlyftigt, och deraf, att en eller annan lärjunges nit och flit varit större än hans förmåga; men har denna öfveranstängning icke åstadkommit värre svårigheter, än Utskottet har omtalat, tror jag den icke vara så farlig. Utskottet anmärker nemligen å sidan 2 af utlåtandet, att »helsotillståndet hos ungdomen inom läroverken i allmänhet

och i jemförelse med ungdomens utom desamma, vore tillfredsställande.» *Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken.* (Forts.)

Är det nu så, att helsotillståndet för de öfveransträngde icke är sämre än för dem, som icke äro ansträngde, så tror jag icke, att man har skäl att klaga öfver öfveransträngningen. Utskottet ordar sedan också om sådana tillfällen, der öfveransträngning framträdte såsom en akut sjukdom, att den åstadkommit »congestiv hufvudvärk jemte ökad retlighet hos nervsystemet och allmän känsla af trötthet», men tillägger också, att detta vanligen öfvervunnits genom hvila från skolarbetet och sömn. Ja, är saken icke svårare än så, att den öfvervinnes genom hvila och sömn, så torde väl de flesta fall, som förekomma under den rubriken, kunna hänskjutas till hvad vi i skolan kalla *sporadisk skol-sjuka* och den är väl ej heller så farlig. Likväl vill jag medgifva, att det är möjligt och troligt, att öfveransträngning på ett eller annat ställe förekommer i de högsta klasserna, jag vill åtminstone icke bestrida det, men, om så är, icke kan det botas på det sätt Utskottet föreslagit, ty öfveransträngningen kommer, såsom Utskottet också medgifvit, deraf, att så mycket är att inhemta. Om man nu efter Utskottets förslag söker att ordna undervisningsplanen något annorlunda, genom att ändra ämnenas ordningsföljd och skilja de olika linierna åt, icke är derigenom anledningen till öfveransträngning borttagen: man kan ju lika väl fortfarande öfveranstränga sig på reala linien, om den är skild från den klassiska, och på den klassiska, om den är skild från den reala, så länge de stora kunskapsmåttet stå kvar orubbade. Vill man förekomma öfveransträngning, så är det godt tillfälle dertill, hvilket jag hoppas också kommer att begagnas, då sjunde klassen, som nu arbetar under en 1869 uppgjord läroplan, skall omorganiseras och ställas i harmoni med den plan, som är uppgjord för de sex lägre klasserna. Jag föreställer mig nemligen, att det då skulle gå an att, på sätt Utskottet föreslagit, företaga en reduktion af läroämnenas omfång, derigenom att sjunde klassen förvandlades till en anstalt, der man icke så mycket bemödade sig att utvidga kunskapsmättet som att medelst repetitioner, förklaringar och alla de medel, som stå en skicklig lärare till buds, göra till ungdomens begripna egendom hvad den redan förut inhämtat. Många olägenheter skulle derigenom undvikas, och säkert skulle det vara mera helsobringande, än det skiljande af linierna, som Utskottet här föreslagit.

Men Utskottet har också anfört ett annat skäl. Det börjar pagina 4 med uttrycket »när man tillvitar» och fortsättes sedan på sidorna 5 och 6. Ja, det är just sanna och rätta ordet för hvad som står på sidorna 5 och 6. Det är »tillvitelser» mot elementarläroverken. Jag har icke hittat på ordet, utan det är Utskottet sjelft som begagnat det. När nu dessa tillvitelser förekomma mig temligen litet grundade, så anser jag mig skyldig att icke tåga, ty, ehuru jag icke vill tillerkänna mig någon fullständig kännedom om elementarläroverken, så skulle det likväl vara högst besynnerligt, om jag, som mera än ett halft sekel, dels såsom lärjunge och dels såsom lärare, vistats der, icke skulle känna till något af desamma, och min tystnad skulle lätt tydas som ett erkännande af »tillvitelsernas» rigtighet.

Man tillvitar nu elementarläroverken, sid. 5 och 6, för det första att, då man fordrar »öfning till klarhet och reda i uppfattning och

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

till säkerhet i omdöme» hos lärjungen, så får man i stället för detta icke annat än »mycket arbete utan motsvarande eller nämnvärd vinst»: man lär sig mycket detaljer och »man kan icke tala om att någon härvid skulle komma i fråga». Det är mycket strängt och alldeles ovanligt origtigt sagdt. Det talas sedermera om, att man icke har någon plan i den grammatiska undervisningen, utan använder läroböcker »utan enhet i plan och ordalag», hvarigenom »resultatet endast blir konfusion och osäkerhet i det hela.» Ja, det är må hända sant, att de olika ordalagen åstadkomma förökadt arbete, men att de nödvändigt skola åstadkomma konfusion och oreda, det vågar jag bestrida, ty hvar och en, som varit lärare, har mycket väl erfårit, att, då han skall göra något begripligt för lärjungarne, så är det icke nog, att han uttrycker det på ett sätt och med samma ord, utan, då han finner, att detta icke blir begripet, så väljer han ett annat uttryck, och om ej heller detta är nog, ett tredje eller fjärde. Dessa förändrade uttryck för samma sak äro nödvändiga för att göra saken begriplig, och, om än de åstadkomma något mera arbete, osäkerhet och konfusion åstadkomma de dock icke.

Det säges här vidare, att det föregående icke »ens tillnärmelsevis mot hvad som tillbörligt vore, kan vid undervisningen eller af lärjungen tillgodogöras med hänsyn till det efterföljande, eller det enas betydelse för det andra på ett för honom tillräckligt fattbart sätt framträda.» Det är möjligt, att så sker på något ställe, men det är icke troligt, att sådant kan vara allmänt.

Vidare klagas det öfver, att »för öfning af lärjungens sjelfverksamhet i sjelfva verket icke finnes särdeles utrymme utöfver hvad som ovillkorligen fordras för inhemtandet af ständigt nytt och utvidgadt kunskapsmaterial.»

Ja, är detta kunskapsmaterial väl beräknadt och väl ordnad och tillräckligt omfattande, så torde det väl också lemna så mycket tillfälle till sjelfverksamhet hos ungdomen, som är nödigt, jag hade så när sagt, så mycket som är möjligt. Ty öfverhopar man lärjungarne med arbete, så öfverhopar man dem också med sjelfverksamhet; ty jag kan icke tänka mig, att man kan bibringa lärjungarne något vetande utan att taga deras sjelfverksamhet i anspråk. Man lär icke kunna tratta i dem såsom man trattar i en butelj, tvärtom, man måste draga ut korken, för att kunna tratta i och göra det så begripligt, att det mesta sitter qvar, äfven der afdunstning är möjlig. Utskottet säger att skolbildningen öfvervägande består »i anlitande och öfning af minnet». Ja, det är nödvändigt, den måste vara öfvervägande rigtad derpå, då så mycket nytt skall inhemtas af lärjungarne. Det är nödvändigt; ty menniskan vet icke mera än hon mins; men deraf följer icke att minnesöfningen skulle vara alldeles utan förståndsöfning. Jag tror, att man med fullt skäl kan påstå, att den förståndsverksamhet, som barnen från tidiga år och långt framåt i lifvet utveckla, icke är mindre än den, som utvecklas under mannaåldern. Då alla de särskilda detaljer, som höra till skolundervisningen, skola inhemtas och ordnas, fordras dertill en sjelfverksamhet så stor, att den icke förtjenar att missaktas. Vidare säges att lärjungarne hafva under skoltiden ej i tillräcklig grad

blifvit satta i tillfälle eller nödvändighet att vid studierna tillika taga det egna omdömet med, eller öfver hufvud fått lära sig, huru mycket och väsentligt användningen deraf ingår i ett verkligt studium. Jag beklagar verkligen, om detta vore sant; men jag är skyldig att säga, att under den långa tid jag varit lärare vid elementarläroverken har jag sällan hört lärarne klaga öfver något så mycket, som just öfver svårigheten att utveckla lärjungarnes förstånd till riktig och klar uppfattning, och egga dem till ett verkligt studium, på det de måtte sättas i tillfälle att så mycket som möjligt använda sitt eget omdöme. Att detta också förnuftslenligt måste vara hvarje klok lärares sträfvan, torde ej behöfva bevisas. Man torde således kunna antaga, att detta syfte verkligen legat lärarne om hjertat, och i så fall torde Utskottets lättvindiga tillvitelse i detta afseende icke böra anses befogad, så vida ej verkliga bevis kunna framskaffas. Jag vill slutligen anmärka, att, om än alla dessa tillvitelser äro sanna, så träffa de dock icke lagstiftningen, icke de för läroverken gällande bestämmelser och stadganden, ty ingen lär väl kunna påstå, att dessa bestämmelser någonstädes föreskrifva, att man hufvudsakligen skall öfva lärjungarnes minne och underlåta att utveckla deras förstånd. Tvärtom -- instruktionen för lärarne och de anvisningar och råd för dem, hvilka utfärdades 1820 och varit mig bekanta allt sedan den första tiden jag var lärare, lägga särdeles stor vikt på att man skall göra allt, hvori undervisning i skolan meddelas, fullt begripligt för lärjungarne, så att det af dem klart fattas. Det är således icke i de gällande lagbestämmelserna, utan i lärarnes egen verksamhet, som felet skulle ligga; men icke kan då detta hjälpas genom förändrade läsordningar eller genom det af Utskottet föreslagna liniernas skiljande. Det är ju endast genom att förändra det felaktiga, som bot kan vinnas. Utskottet säger slutligen, att genomförandet af en radikal omgestaltning fordrar tid och förberedelse och är förbunden med svårigheter, hvilka ej på en gång kunna öfvervinnas. Ja, äfven jag tror att detta är fullkomligt riktigt; det är skada blott, att Utskottet icke närmare specificerar dessa svårigheter, så att man kunde få se dem i synen och försöka att väga deras betydelse och deras motståndskraft, då de skola undanrödjas. Isynnerhet en svårighet hade Utskottet icke bort förbise, synnerligen som den ligger så nära till hands; och detta är den för genomförande af Utskottets förslag erforderliga *kostnaden*. Om man nu, såsom Utskottet förordat, skulle skilja linierna åt i mera än 50 läroverk, skulle dertill erfordras mera än ett hundratal nya lärarekrafter, och förändringen skulle säkerligen icke aflöpa utan en kostnad af flere hundra tusen kronor, isynnerhet om man betänker, att på många ställen ökadt utrymme och ökad undervisningsmateriel blefve af nöden. Härigenom skulle undervisningen på reallinien, som nu redan är dyr, om man tager i betraktande det fåtal lärjungar, som der undervisas, blifva så dyr, att man med allt skäl kunde finna det öfverdrifvet. Ty huru man mättrar reallinien, så kommer der, så länge nuvarande bestämmelser för universitetsexamina gälla, aldrig något särdeles stort antal lärjungar att infinna sig. Slutligen vill jag, beträffande frågan om liniernas skiljande eller sammansläende, påpeka, att Utskottet alldeles lemnat å sido ett ganska viktigt skäl för deras förening i de lägre klasserna, ett skäl som under loppet af många

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken.

(Forts.)

är blifvit särdeles noga observeradt, nemligen nödvändigheten, eller, för att begagna ett mildare ord, nyttan deraf att lärjungarne icke från första början blifva stälda mot hvarandra såsom två skilda corpser, en klassisk och en real, utan åtminstone under en ganska stor del af deras skoltid få känna sig såsom medlemmar af samma slägte och af samma läroverk, och såsom i behof af lika undervisning. Denna, att jag så må kalla det, nivellering har ansetts särdeles nyttig, och jag tror, att den, såsom den nu är tillämpad vid läroverken, har visat sig medföra ett godt resultat. Jag skall nu icke längre upptaga Kammarrens tid, utan sluta med att yrka afslag å det föreliggande betänkandet.

Herr von Braun: I min motion har jag framhållit, huru i snart femtio år regering, riksdag, komitéer och skolmän bjudit till att genomföra tidsenliga reformer och förändringar i undervisningen vid våra elementarläroverk, utan att hafva lyckats bättre, än att klagomålen beständigt ökats och utan annat resultat, än att vederbörande visat sin oförmåga att uträtta något i detta hänseende, som kunnat tillfredsställa allmänheten och lärarne. Mot resultatet af den i skolorna nu lemnade undervisningen hafva så väl skolans som det praktiska lifvets män anmärkt: »Att ungdomen, på inhemtandet af dessa grundlinier till allehanda språk och vetenskaper, förlorar en för dess verkligt praktiska och personliga utveckling dyrbar tid och på betänkligt sätt splittrar och öfveranstränger sina krafter.» För att styrka detta med andra ord än mina egna, ber jag att få uppläsa några yttranden i denna fråga af kompetente skolmän. I en broschyr, som utkom i Jönköping år 1875, säger en lärare: »Emot en stor del af den ungdom, som staten åtager sig att uppfostra till bildning, förhåller han sig som en värd, hvilken inbjöde ett stort antal gäster till sitt bord, försåge dem med knif och gaffel, och derpå både sitt främmande hålla till godo med rätterna — som funnos hos värdshusvärdarne i granskapet. Så gör staten, när han inbjuder ungdom att i elementarläroverkets lägre klasser inhemta »medborgerlig bildning».

Med det beskedet aftroppar hälften eller mera af ungdomen. Hittills har afmarschen skett, som sig vederbort, i tysthet; men staten har nu funnit, att han för denna ungdom gjort så mycket, att han för sitt eget hjertas tillfredsställelse skull måste åt sagde afmarsch gifva en viss högtidlighet. Denna kommer att ega rum genom »afslutningarne» i tredje och feante klasserna, från hvilka småpysarne stolt tåga ut i lifvet med sina certifikat om förvärfvad högre och lägre »medborgerlig bildning» på fickan.

Och den andra hälften af ungdomen — den som stannar 6 eller 4 år längre än de öfriga — som väl skall anses erhålla, icke blott knif och gaffel, utan sitt fulla lystmäte från vetandets bord, är den undervisning som staten, så att säga, anvis tillmäter den, den bästa tänkbara?»

»Vi tro — — — att undervisningens ordnande i de högre klasserna är allt annat än gynsam för ernående af verkligt grundlig bildning, till det mått som synes böra kunna fordras af ynglingar, hvilka vid afgang från läroverken äro vanligen betydligt mer öfver än under 20 år gamla. En svårighet, som skolorna hittills haft att kämpa med, synes nu fär-

dig att försvinna: den för de båda linierna gemensamma undervisningen. Men det största hindret för grundlighet står fortfarande kvar: det oproportionerligt stora antal undervisningsämnen, mellan hvilka ynglingen måste dela sin uppmärksamhet.

Staten har för längesedan infört arbetsfördelningsprincipen bland lärarne; men han vill icke deran med lärjungarne; ända tills afgangens dag varit, måste de utan pardon syssla med lika många ämnen som fordom funnos i filosofiska graden.

Det vore därför orimligt att begära, det resultatet skulle i allmänhet vara lysande. Mest tillfredsställande torde de vara på det matematiska området, när nemligen undervisningen träffar på goda anlag. Naturvetenskapen har aldrig varit riktigt väl liden i skolan; nu synes den också vara på väg att få »maka åt sig», och det är därför ej värdt att tala om den. På det språkliga området äro de vunna resultatet ofantligt långt ifrån tillfredsställande; de korta översättningsuppgifterna både i latin och lefvande språk äro oftare fulla af grofva »bockar» än felfria; bekantskapen med den klassiska litteraturens alster är redan betydligt minskad och är på väg att ytterligare inskränkas; ytterst få förvärfva förmåga att läsa en lätt tysk, fransk eller engelsk bok så, att de verkligen uppfatta innehållet. Att insigten i historia icke går stort längre än till årtal och namn, hafva vi goda skäl att antaga; och att uppsatserna på modersmålet äro bättre än skrifproven i främmande språk, skulle vi blifva öfverraskade att höra.

Nästan alla ynglingar, som hinna upp i läroverkets öfversta afdelning, lyckas emellertid taga afgangsexamen. Är dermed allt godt? Det är en gammal lärare, en af våra lärdaste män i landet, som skriver detta, och jag förmodar, att hans vittnesbörd bör tillerkännas någon betydelse. Jag skall nu meddela ett yttrande ur ett arbete, som för mig åtminstone är en auktoritet i dessa frågor, nemligen Pedagogisk tidskrift; detta yttrande, som afgafs för några månader sedan, är ett behjertansvärdt uttalande tillståndet vid våra elementarläroverk: »Det förhållandet står nog fast, att resultatet af de sista femtio årens bemödanden att inom elementarläroverken samla snart sagt alla trådarne till landets odling i andligt hänseende, trots de stora framsteg dessa bemödanden utan tvifvel medfört i afseende på undervisningens metodiska behandling, läroverkens inspektion, disciplinens handhafvande m. m., dock i hufvudsaken icke blifvit bättre, än att dessa läroverk nu mera icke äro rätt lämpliga för andra än dem, hvilka, utan bestämda anlag för någonting, dock vilja, om än på andras bekostnad, genom allehanda litterata öfningar reservera sig möjligheten att omsider intaga en någorlunda ansedd samhällsställning. Vid detta förhållande torde allmänheten icke kunnat undgå att finna, att det nu är hög tid, att den själf tager, der den kan, ett initiativ till skolfrågans lösning.» Jag har tyckt mig finna, att allmänna meningen bland lärarne är, att skolreformen bör utgå från principen af båda liniernas skiljande och undervisningens koncentrerande kring en kärna, som bäst motsvarar hvaraderas specifika mål. För att bestyrka denna åsigt tager jag mig friheten att ytterligare anföra några rader ur samma arbete, som jag nyss återopade, eller Pedagogisk tidskrift. Der säges: »Att något principiellt misstag begåtts, hvarigenom den reala undervisningen från början fått

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

en rigtning, som icke svarat mot de behof, hon skulle fylla, är ett påstående, som icke torde behöfva många bevis. Redan den omständigheten, att anordningarna för denna undervisning påkallat *täta förändringar*, men att, i samma mån hon utvecklats och befordrats i enlighet med de grundsatser, efter hvilka hon blifvit anlagd, otillfredsställesen med hennes resultat ökats, talar tillräckligt. För att finna, hvori detta misstag bestått, må vi först se till, hvad som utgjort föremål för de anmärkningar, som emot ifrågavarande undervisning framstälts. Vi kunna här fatta oss i största korthet. Ehuru ändamålet med den reala undervisningen var att, till skilnad från den mera omfattande, för samhällets ideella kulturintressen afsedda bildning, som i de så kallade lärda skolorna grundlades, på ett planmessigt sätt bibringa dem, som det önskade, nödiga förkunskaper för ett *tidigt* ingripande i den verksamhet, hvars mål är den materiella kulturens förkofran, har det dock varit samma undervisnings oförmåga i detta afseende, som hos allmänheten mer och mer framkallat missnöje och bekymmer. Ett slags högre allmänbildning, i öfrigt lik den som i de så kallade lärda skolorna bibringats, blott med den skilnad, som betingats deraf, att någon kännedom af de klassiska språken och deras litteratur deri icke ingått, detta har varit det resultat, hvartill hon i bästa fall kunnat leda. Någon direkt förberedelse för deltagande i praktiska värf har hon deremot icke ansetts bibringa. Men icke nog härmed: de lärjungar, hvilka fullföljt den föreskrifna läroplanen från början till slut, hafva åt de teoretiska förberedelserna för den verksamhet, till hvilken de syftat, måst egna så lång tid, att de sedan i både ett och annat afseende befunnits obehväma för denna verksamhet sjelf. De åter, hvilka tidigare afbrutit sin skolgång, hafva vid inträdet i det praktiska lifvet förklarats ega endast oafslutade kunskaper, och icke ens dessa i sådana stycken, som inom detsamma ega omedelbar tillämplighet. Med ett ord: det rörliga lif med dess mångskiftande verksamhet, till hvars förmån en real undervisning af staten anordnats, har af densamma funnit sig, om möjligt, mindre tillfredsstäldt, än af den undervisning, som förut endast på enskild väg kunde erhållas.»

Frågar man nu, hvilka åtgärder som vidtagits för att afhjelpa den reala undervisningens brister, blir svaret, om möjligt, sorgligare än anledningen till frågan. I stället för att med strängt afseende på denna undervisnings egna ändamål bereda henne en ställning, hvarigenom hon under det praktiska lifvets omedelbara inflytelse kunnat med frihet och sjelfständighet utveckla sig, har man, visserligen med sidoblickar på nämnda ändamål, men med den så kallade lärda bildningens mål hufvudsakligen i sigte, mer och mer intvingat henne i den lärda skolan, och, hvad värre är, för att bereda henne en trefnad, som hon der likväl aldrig skall mot sin natur kunna finna, steg för steg frånryckt den lärda bildningslinjen sjelfva grundvilkoret för *hennes* bestånd, nemligen *koncentration* i läroplanen. Följden af detta förfaringssätt synes nu ligga i öppen dag: genom ömsesidiga jemkningar har man bragt saken derhän, att för de läroverk, hvilka vi nu äro på väg att erhålla, något ändamål svårigen låter sig upptäckas.

Emellertid har redan 1874 års Riksdag uttalat behofvet af en mot-

satt åtgärd, nemligen ett åtskiljande af de bildningslinier, hvilka visat sig, såsom egande olika mål, icke kunna trifvas tillsammans, eller, jag tillägger det, lefva under samma spira.

Att verkställa ett sådant åtskiljande och detta så, att man gifver staten det staten tillhör och det enskilda lifvet hvad detta tillhör, det synes alltså vara den uppgift, som för närvarande är vår skollagstiftning närmast förelagd.»

Vid det åttonde allmänna svenska läraremötet diskuterades frågan om liniernas skiljande, och resultatet af denna öfverläggning var enligt protokollet följande: »De fleste talarne uttalade såsom sin öfvertygelse, att de tätta förändringarna, som på senare tiden vidtagits i lagstiftningen rörande skolfrågor, samt det ofta hörda missnöjet med vårt undervisningsväsende härledde sig derifrån, att det icke fans skilda skolor för skilda ändamål, utan att samma undervisningsplan fortfarande gälde för alla, ehuru skolorna, i samma mån det civiliserade lifvets innehåll ökats, fått nya uppgifter att lösa. Ingen nekade, att icke de anspråk på att fylla både vetenskaplighetens och det borgerliga lifvets kraf, hvilka ställes på våra skolor, voro båda fullt berättigade; men då dessa ändamål voro skilda, kunde de vinnas blott på olika vägar och med olika undervisningsmetoder, hvarjör linierna måste skiljas. Behjertande de många ynglingars lott, hvilka af en eller annan anledning måste lemna läroverket redan i de lägre klasserna och utgå i de borgerliga yrkena, utan att för sina ändamål hafva kunnat draga någon synnerlig fördel af den undervisning de erhållit, borde man derför ordna undervisningen efter de olika ändamålen och tillse, att så väl den högre som den lägre reala och ej, såsom nu är fallet, blott den vetenskapliga bildningens behof tillgodosåges, af hvilken anordning båda linierna lede.»

På grund af den uppfattning, de nu anförda omständigheterna hos mig framkallat, ansåg jag mig böra inom Riksdagen väcka en motion i detta syfte; och då nu denna motion blifvit på ett välvilligt sätt af Utskottet upptagen, anhåller jag, att Kammarerna behagade bifalla hvad Utskottet hemställt.

Herr Wennerberg: På de tillräckligt många och tillräckligt viktiga skäl, som af den ärade reservanten blifvit anförda för afslag å den af Utskottet förordade skrivelsen, får jag för min del instämma i samma yrkande. Skulle någon tycka, att detta mitt anförande är för kort och således nödga mig att företaga en grundligare granskning af Utskottets betänkande, skall jag icke undandraga mig det.

Herr Ribbing, Sigurd: Den förste talaren, hvilken är reservant till detta betänkande, synes mig hafva något öfverskattat den betydelse, som ligger i de år 1873 vidtagna förändringarna i läroverkens verksamhet, då han hufvudsakligen gått ut från och betraktat dessa förändringar såsom innebärande en alldeles ny organisation, hvilkens verkningar ännu icke vore klara, och som det således vore för tidigt att ännu bedöma eller klandra. Det faktiska förhållandet är, att 1873 års beslut i afseende på skolväsendet innebära åtskilliga modifikationer af det dittills bestående. Men hvad som för den bestående läroverksordningen är det egentligen karakteristiska och som derjemte utgör det egentliga föremålet för den afgifna motionen och det med anledning af

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

denna afgifna, nu föreliggande betänkandet: detta, eller de båda liniernas sammanbindning vid elementarläroverket och alla dermed oundvikligen förbundna konsekvenser i undervisningens ordnande, är genom de 1873 beslutade åtgärderna hvarken *injördt*, ej heller *upphäfdt*. Man kan således, såsom sagdt, icke betrakta nyss nämnda åtgärder såsom en från grunden ny organisation af elementarläroverket, utan endast såsom en modifikation af det förut derutinnan bestående, en modifikation, som medfört vissa fördelar och åtskilliga olägenheter inom detta. Såsom bekant är, bestod reformen för öfrigt hufvudsakligen deri, att latinska språkets studium uppsköts från andra klassen till den fjärde, i sammanhang hvarmed vissa förändringar i studiernas anordning och fortgång företogs såsom konsekvenser. Efter denna erinran om den allmänna betydelsen af 1873 års beslut beträffande elementarundervisningen, må jag — med anledning af den förste talarens anförande och reservation — först taga i betraktande den ställning, Utskottets nu framlagda förslag intager till nyss nämnda beslut samt till Riksdagens senare skrivelser i samma ämne: eftersom den irade talaren påstått, att Riksdagen icke borde gå in på motionärens och Utskottets förslag, af *det* skäl, att ett bifall skulle innebära ett frånträdande af hvad Riksdagen förut beslutit.

Jag anhåller då att få påminna derom, att i bilagan till 1873 års Kongl. proposition N:o 29 verkligen förekom en punkt — jag tror den 19:de — der Kongl. Maj:t hemställde, att de båda linierna, längre än hittills varit fallet, måtte få vara förenade till en. Men det är noga att märka, att på *denna* hemställan lemnade Riksdagen i sin skrivelse *intet* svar; förmodligen i följd deraf, att densamma i Första Kammaren mötte gensägelser. Deremot innehåller samma 1873 års skrivelse ett yrkande att, såsom det i skrifvelsen heter, sjelfständiga realöfverklasser måtte inrättas vid åtskilliga läroverk: ett uttryck och yrkande, som, enligt hvad utskottsbetänkandet gifver vid handen, är att förstå så, att Riksdagen dermed begär, det en i förhållande till den klassiska fristående realundervisning på *flera* ställen skulle införas, än i propositionen af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget, dermed och en begäran, att ett åtskiljande af de båda linierna måtte vidtagas i högre mån, än hittills varit fallet och af Kongl. Maj:t blifvit proponerad. På sådant sätt — såsom en begäran om liniernas åtskiljande — uppfattades också 1873 års skrivelsets betydelse af Kongl. Maj:t eller af den nuvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet, då han i bilagan 7 till 1877 års statsverksproposition säger, bland annat, att Riksdagens skrivelser af 1873 och 1874 »öfverensstämma deri, att de båda afse bildningsliniernas skiljande, i synnerhet hvad angår läroverkens högre klasser», hvilket »klarligen framstår» då samma skrivelser »göra framställning om inrättande af realklasser vid ett antal läroverk.» Hvad angår Riksdagen sjelf, som afåtitt skrifvelsen 1873 och således rimligen bör anses veta hvad den dermed menat, så säger den i sin skrivelse 1874, — således året derpå — angående åttonde hufvudtiteln och elementarläroverken, bland annat, följande: »Den nära förening emellan de olika bildningslinierna, som hittills egt rum, synes hafva utgjort ett hinder för undervisningens fullt ändamålsenliga bedrivande. Uppenbart är, att ett tillbörligt tillgodoseende af så väl den klassiska, som

den reala undervisningen endast står att vinna genom bildningsliniernas fullständiga åtskiljande, enär undervisningsämnen, äfven der de äro gemensamma, kräfvä ett olika behandlingssätt för den klassiska och för den reala linien.» Och när Riksdagen 1877 bifallit Kongl. Maj:ts begäran, att i vissa elementarläroverk 7:de realklassen och i andra både 6:te och 7:de skulle indragas, säger Riksdagen i sin skrifvelse N:o 50, att den visserligen vill gå in på att bifalla detta, men dock icke har velat underlåta att, när den gifvit det bifallet, uttala den förväntan, att grundsatsen om de båda bildningsliniernas skiljande snarast möjligt måtte verkliggöras genom indragning af öfverklasser äfven å den klassiska linien. Af hvad sålunda blifvit anfördt ur 1873 års Riksdags skrifvelse, ur Kongl. Maj:ts uppfattning af densamma i afseende på nu förevarande ämne och ur senare Riksdagens skrivelser i samma ämne, framgår alltså ovedersägligen, att Riksdagens skrivelser i ämnet från och med 1873 gå i *samma* riktning, som nu af motionären och Utskottet blifvit tillstyrkt, och att dessa tillstyrkanden alltså i själfva verket innehålla blott ett uttryck af hvad Riksdagen uttalat om att bildningsliniernas skiljande snarast möjligt, så vidt ske kan, må genomföras.

Då jag dernäst går öfver till själfva saken i fråga, så vidt den är berörd af den förste ärade talaren, skall jag se till, att jag icke tröttrar Kamnaren med detaljer, annat än för så vidt de i ett eller annat enstaka fall kunna behövas såsom upplysning eller exempel. Jag vill i afseende på elementarläroverkets nuvarande organisation och förhållandet inom detsamma mellan de tvenne bildningslinierna, sådant detta för det närvarande är bestämdt, i allmänhet erinra om ett yttrande härom af motionären. Om man vill ett ändamål — säger han — bör man icke splittra krafterna genom att försöka att tillika se till godo ett annat ändamål. Nu är det erkänt genom själfva skolordningen och de två liniernas införande, att inom elementarläroverken fullföljas två ändamål, i många afseenden lika, men också i åtskilliga afseenden olika, nemligen ett ändamål, för hvilket den klassiska linien, och ett ändamål, för hvilket den reala linien utgör medel. Att då förena läsningen så, att hvardera liniens lärjungar i sina studier måste tillika fästa afseende vid den andra liniens ändamål, det är ju att i någon mån borttaga tid och krafter från det, som denna liniens lärjungar äsyfta. Man kan visserligen säga, att kunskap icke är tung att bära, utan tvärtom, ju mera jag vet, desto bättre för mig. Men å andra sidan är också icke dess mindre sant, att inom det intellektuella lifvet så väl som inom det materiella en arbetets fördelning blifvit allit mera nödvändig i man af fortskridande kultur och dermed följande mångfald af moment inom denna. Så vidt ater, som nu linierna skola hållas i hop, måste dock tid, arbete och omfang i studierna rätta sig efter, icke blott den liniens syftemål, hvars lärjungar man närmast, i en viss föreskrift, tänkt på, utan äfven efter syftemålet med den linie, hvars lärjungars studium är med studiet på den förra linien mer eller mindre sammanbundet. Men dermed skall ovilkorligen åstadkommas en minskning af den tid, de krafter och det intresse, som hvardera liniens lärjungar borde för sitt ändamål uteslutande få använda, och derigenom är i själfva verket i allmänna ordalag uttryckt själfva hufvud-

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementarläroverken.

(Forts)

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

svårigheten, hvaraf de öfriga, som nu vidlåda elementarläroverken, blott äro följder. Att nu de svårigheter, som häraf uppkommit: öfveranstängning, mindre lycklig ordningsföljd mellan ämnena o. s. v., minskats genom regeringens försorg, så vidt ske kunnat, under förutsättning af liniernas förening: det är Utskottet den första att erkänna och har också uttryckligen uttalat detta på andra sidan i betänkandet. Men utöfver hvad liniernas sammanhållning med nödvändighet medför, kan äfven regeringen, i sina bemödanden att minska olägenheterna af denna sammanhållning, icke gå. Den ärade talaren har påmint om åtskilliga reskript från Ecklesiastikdepartementet under tidernas lopp, innehållande förmaningar att söka hindra öfveranstängning. Ja, sådana finnas flera, på det mest omsorgsfulla sätt affattade, och lätt vore att särskildt uppräknat de åtgärder, som Ecklesiastikdepartementet för ändamålet påpekat och anvisat. Men verkan af alla dessa reskript har dock, såsom sagdt, en gräns; ty hvad, som med dem alla står kvar, är skolordningen med de båda liniernas förening, dermed ock de *oundgängliga* följder af denna, som genom inga rescript häfvas. Nu sade den förste talaren, att de olägenheter, som denna förening skulle hafva medfört, endast vore ett uttryck och egde betydelsen af sannolikhetsberäkningar hos Utskottet, och att dessa sannolikhetsberäkningar då ock gälde ej mer, än sådana beräkningar i allmänhet. Skälet, som han dertill angaf, var, att den sista skolordningen af 1873 ännu icke är genomförd i sjunde klassen, och att man således ej ännu sett dess verkningar. Detta sista bevisar emellertid ingenting för hans anförda påstående, ty det är tillräckligt, för att komma från sannolikheter till fakta, att förändringen *är* genomförd i 4:de, 5:te och 6:te klasserna, hvartill för öfrigt kommer, såsom jag redan haft äran nämna, att 1873 års förändring icke är någon radikal *förändring*; den är en *modifikation* af det bestående, som hvarken är dess begynnelse eller dess slut, ty liniernas sammanbindning med hvarandra fans före 1873 och är kvar ännu, och *derom* är nu frågan. Hvad särskildt angår öfveranstängning, vore, enligt den ärade talaren, det enda bevis, Utskottet anför för dess befintlighet, att lärjungarne ofta lida af vissa sjukdomar, som hjälpas genom sömn och hvila, det vill alltså säga, att sjukdomen vore »hvad man i dagligt tal menar med skolsjuka», sade den ärade talaren. Det vore fågnesamt, om så vore förhållandet. För att emellertid bedöma halten af det bevis, som ledde den ärade talaren till sagda resultat, må jag endast göra den påminnelsen, att sömn och hvila utgöra det första radikala kurativa medlet vid *galenskap*, hvadan det tyckes som det kunde vara något mera än »skolsjuka» och dess hotande, som äfven här är i fråga.

För att gifva en åskådlig föreställning om huru det för det närvarande förhåller sig i elementarläroverket med öfveranstängning och mångläseri, samt dermed i sammanhang stående svårigheter och brister, må följande i korthet sägas. Så, som det nu är bestämdt i skolorna, är arbetet ringa och lätt under de tre första åren. Med den 4:de klassen inkommer ett nytt ämne för hvardera linien, och dermed uppstår en olighet linierna emellan. Liksom, med inträdandet af detta nya ämne, arbetet redan i 4:de klassen, åtminstone inom den klassiska linien, kräfver en helt annan och större ansträngning än inom de före-

gående, så ökas, med den efter nyssnämnda klass hastigt växande mängden och trängseln mellan ämnen på båda linierna och den tilltagande brådskan i fortgången, ock ansträngningen klass efter klass. Det är *latin*et, som utgör det nya ämnet för den ena linien, *engelskan* för den andra. *Latin*et fordrar ansträngande arbete, särskildt med tanken på, att skollagen fordrar i allt väsentligt samma resultat hvad angår omfång i kunskap, färdighet och bekantskap med *latin*et vid skolans slut nu, när *latin*et börjar i 4:de klassen, som den fordrade förut, när det började i 2:dra klassen. För jämförelse i detta afseende får jag endast anføra, att, om man räknar timtalet öfver hufvud genom hela skolan, så var det före 1873 66 veckotimmar i *latin*et, nu är det 46, det vill säga en minskning med nära en tredjedel; men resultatet skall, såsom sagdt, blifva detsamma. Det är då ej underligt att ämnet fordrar ansträngande arbete. Ser man nu först till, huru det härvid går med *tyskan*, som förut var hufvudspråket, så sjunker i 4:de klassen insigten och färdigheten deri, ty gossarnes hela kraft tages i anspråk af *latin*et, på hvilket, då det först börjar i 4:de klassen, uppmärksamheten så mycket mera måste riktas, för att sålunda i någon mån undanröja de svårigheter, som den förkortade tiden för dess studium medför. Gossarnes färdighet och säkerhet i *tyskan*, som vid den åldern — 9, 10 och 11 år — under tre års läsning deraf icke hunnit blifva så särdeles stora, sjunka således, och kunna knappast åter höjas med det ringa timal, samma språk sedan får sig anslaget, till dess det med sjetten klassen rent af slutar; och det är ett bedröfligt men faktiskt förhållande, att studenterna, som tagit maturitetsexamen, hafva stor svårighet att läsa en vanlig vetenskaplig *tysk* bok. Men detta är naturligt, ty de hafva försummat detta språk allt ifrån tredje klassen. — Det andra blir nu att kasta en blick på *latin*et, *det* språk, som från och med fjerde klassen uttränger *tyskan* och i dennas ställe träder in såsom hufvudämne vid språkundervisningen. *Latin*et drifves, såsom sagdt, från sitt inträde i undervisningen med kraft och energi; men det fordras ett så hastigt framåtskridande deri för att från och med den 4:de klassen hinna till hvad som fordras vid skolans slut, att lärjungarne icke kunna vinna den fasthet, den förtrogenhet och den hemmastaddhet med den ena afdelningen af studiet, till exempel med den ena auktor, innan de måste skynda till en annan, en tredje o. s. v. för att hinna undan. En erfaren skollärare har i sista häftet af pedagogisk tidskrift för i fjol förklarar, att, enligt hvad erfarenheten visat, det ej låter sig göra att, med bibehållande af reda hos lärjungarne, läsa många *latinska* auktorer samtidigt. Och dock blir sådant nödvändigt, emedan de under de närmaste åren efter fjerde klassen — i femte klassen och sjetten nedre — skola hafva läst fem stycken. Deraf ytlighet: de få icke penetrera till botten; och deraf äfven behöfvet och karakteren vid deras studier af företrädesvis minnesarbete: de hinna ej att äfven med förståndet tillegna sig det inlärdas. Väl har den förste ärade talaren sagt, att det icke vore farligt med bristen på självverksamhet, ty hvarje undervisningsämne fordrade självverksamhet. Denna hans uppfattning och förklaring beror på ett missförstånd af hvad som menas med minnesläsning och med självverksam studium. Ingen mensklig undervisning är möjlig att bibringa utan att något taga förståndet i anspråk. Att dressera djur, det sker med an-

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

litandet af blott minnet hos djuret eller hvad deremot svarar, såsom väntan af likartade händelser efteråt i lika fall, t. ex. stryk o. s. v. Man kan i mensklig undervisning dermed jemföra de längst drifna missriktningarna i katekesundervisningen, der barnen fingo lära sig utantill frågorna och svaren, så att, när då läraren frågade, erinrade sig barnet, att *efter* den frågan kom *det* svaret, ungefär som djuret vid dressyr. Men med undantag af en *sådan* undervisning allena, är det punkt med att, för att lära sig, *blott* minnas, utan att förstå; det behöfves ej mer, än att frågorna icke äro tryckta i läroboken, för att *något* förstånd skall fordras för att veta *hvad* ur denna — äfven om den lästs fullständigt utantill — skall *begagnas* såsom svar på en viss framställd fråga. Å andra sidan är det lika omöjligt att lära något med *blott* förstånd utan minne, af det skäl, att utan material för förståndet har man intet att förstå, på samma sätt som solen icke kan frambringa fruktbarhet, om det icke finnes några frukter att värma och bringa till mognad. Derom är jag således ense med den ärade talaren, att förstånd alltid kommer med. Men detta oakadt är skillnaden dock stor mellan hvad man i allmänt tal menar med inpluggning i minnet och egen eftertanke. Jag skall taga blott ett exempel, och det från språkundervisningen, eftersom jag exempelvis för det hela talat derom förut. Man *preparerar* lexorna nu för tiden. Den erfarne lärare, som jag förut citerat, anmärker, att preparation är nödig och nyttig, nemligen när den icke skrider öfver sina gränser; och dessa gränser, vid språkundervisningen, angifver han så: gif exempel åt lärjungarne, när de börja med en ny författare, af dennes sätt att uttrycka sig, af hans konstruktioner, o. s. v.; men, förtfar han, explicera för ingen del upp lexan för lärjungarne, innan de försökt att på egen hand göra det. Nu sker dock preparationen uti språk, i de flesta fall, just med en sådan upplösning eller öfversättning. Kanske Herrarne tro, att jag härmed vill hafva sagt, hvad den förste talaren sade, att det bevisar att felet ligger hos läraren. Nej, visst icke! Saken är, att pojkarne icke *hinna* att utan hjälp läsa öfver denna lexan på eftermiddagen, jemte alla de andra lexorna, när den första lexan gäller en något svårare auktor i latin, eller hvilket som helst annat språk. De hinna det icke. Det är således en ren välgerning och en nödvändighetsåtgärd af läraren att läsa upp den för dem. Men hvad blir följden? Naturligtvis icke att man nedsätter lärarens verksamhet till att dressera djur, men väl att man tvingar läraren att i första rummet hjälpa lärjungarne att *minnas*, derigenom att de hafva i frisk erinring hvad läraren explicerat, och att först sedan hans uppgift blir att få dem att något förstå och fatta det lästa nödtorfteligen. Denna kunskap i språklexan, i och med minnet af huru läraren explicerat och förklarar densamma, träder sålunda i stället för lärjungarnes verksamhet att först söka att sjelfva taga reda på den: det vore sjelfverksamhet och betydelsen deraf. Det är på detta sätt sjelfklart, att, i samma mån som fortgången måste ske hastigt från den ena auktorn eller afdelningen af ett undervisningsämne till den andra, och detta från klass till klass, för att sålunda hinna pensun, i samma mån måste tillika ansträngningen blifva stor — stor nemligen ej blott genom ämnenas allt större mängd och trängsel och lexornas längd, utan ock till följd

deraf, att brådskan ej medgifvit att grundligt inhemta de föregående kunskaper, som förutsättas och fordras för att vinna de senare. Nu anmärker man härvid, och med skäl, att de dessa, skolordningen angifver i hvarje ämne, för hvarje klass, *anbefaller* samma skolordning dock icke, utan de *kunna* läsas, de *må* läsas, o. s. v. Ja, det är fullt sant, och då så är, så framkallas deraf den fråga, hvad det då är, som gör, att skollärarne med högst få undantag taga såsom pensum *allt* som står i skolordningen? Och här tror man sig kanske i ett ovist nit eller någon annan brist hos lärarne hafva funnit roten till den öfverklagade öfveranstängningen och mångläseriet, som fölle lärarne till last, men i hvilka skollagen vore oskyldig. Och likväl är det enkla förhållandet och det enkla svaret på anförda fråga, att skollärarne hafva att vänta censorerne vid maturitetsexamen, och att det har visat sig af erfarenheten, att betygen per medium vid nämnda examen alldeles icke äro så mycket öfver hvad som fordras för dess godkännande. Hufvudbetyget *godkänd* är det vanligaste. Lärarne hafva således goda skäl till deras fruktan, att om de läsa mindre än som står i skolordningen, de riskera att lärjungarne blifva underkända. Det är skälet.

Vända vi oss nu från den klassiska linien, för att se på, huru det går på den reala, ifrån det denna börjar skilja sig från den förra, så finner man — för att här, på samma sätt som förut, åskådliggöra förhållandet medelst språkstudierna — att lärjungarne vid inträde i fjerd klassen såsom nytt ämne få icke latinet, utan engelskan. Följden af det nya ämnets börjande med afseende på tyskan, det förra hufvudspråket, blifver densamma, som på klassiska linien, ty engelskan träder in med åtta timmar i veckan, och tyskan får nöja sig med fyra timmar. Således visar sig ett sjunkande af insigten i sistnämnda språk, ty den har icke förut hunnit blifva tillräckligt stadgad. Men deremot trängen engelskan *icke* på med den magt som latinet inom den klassiska linien, tyskan blir således ej så undanträngd som der, men det nya språkstudiet och den åt detta anslagna tiden hindrar dock tyskan att fortfarande göra sig fullt gällande, såsom hufvudspråk, och följden blir, att, om på klassiska linien latinet går öfver till hufvudämne, så upphör på den reala linien hvarje hufvudämne inom språken; derigenom förlorar man på denna linie den hufvudsakliga hållpunkt, som ligger i bestämdt fastställda hufvudämnena, hållpunkten nämligen för säkerhet, penetration, förtrohet och kunskap, om icke i alla ämnen, åtminstone i något: det eller de, som utgöra bestämda hufvudämnena.

Härmed har jag sökt antyda, att hvad Utskottet ansett och funnit att anmärka vid det bestående icke grundar sig på sannolikhet, utan på fakta. Att läseschemat i sjunde klassen kan ändras, nekar jag icke, men derigenom är ingen radikal förändring gjord i det hela, ej heller ändradt hvad som redan skett uti fjerde, femte och den tvååriga sjette klassen. Jag har i min hand ett bref från en erfaren skollärare. Han förklarar deri, bland annat, att läsandet af mer än två främmande språk till och med femte klassen går icke för sig utan konfusion och oreda, som blott blir ytterligare ökad derigenom, att med sjette klassen grekiskan på den klassiska linien träder in.

Jag kan anföra en annan skollärares yttrande öfver sin uppfattning

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken. af skolans resultat, för så vidt fråga är om de många ämnen, som der förekomma. Han säger, att laudatur och cum laude visserligen gifvas äfven nu för uppmuntrans skull, då halfva betyg icke få förekomma, men att dessa betyg betyda numera icke detsamma som förr, emedan lärjungarne äro icke så säkra i sina ämnen, som de tillförene voro.

(Forts.)

»Ledsammast af allt», forfar han, »är dock, att ungdomen i följd af mängläseriet icke får förkärlek för något visst ämne eller kan arbeta sig upp till grundlighet i något visst sådant. Den läser villigt på sina lexor för gången, men något sjelfstudium förekommer sällan. Jag klagar dock icke öfver bristande flit, men tid och krafter räcka icke till».

Just en sådan sjelfverksamhet och, i ouplösligt sammanhang med den, en kraftig viljans och karakterens utveckling synas mig emellertid vara viktiga och oundgängliga vilkor för att skolans lärjungar må kunna grundligt studera ett ämne och på detsamma koncentrera sina krafter, liksom ock för att de sedermera må kunna i lifvet använda och göra gällande hvad de i skolan lärt. Men derföre synes det mig äfven af särdeles vigt, att undervisningen så anordnas, att ungdomens kropps- och själsutveckling icke på något sätt hindras eller bringas att digna under bördan. Det är ju möjligt, och erfarenheten visar det äfven, att en redan utbildad intelligens och karakter kan bibehålla sig oaktadt mer eller mindre förstörda och utarbetade kroppskrafter. Men hafva, till följd af öfveranstängningen, själ och kropp aldrig fått tillfälle att fullkomligt fritt utveckla sig till den energi och lifaktighet, hvartill natur och anlag gifvit möjlighet, så visar erfarenheten såsom följd en sammankrympt existens, både till själ och kropp. Låt vara att man sålunda köpt en omfattande lärdom: lärdomen må vara aldrig så stor, synes dock på detta sätt ett allt för högt pris för densamma vara betaladt.

På grund af hvad jag nu yttrat, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Såsom icke varande skolman, skall jag icke upptaga Kammarens tid med att inlåta mig uti många detaljer af den föreliggande frågan; men jag anser mig skyldig att yttra några ord angående densamma, emedan motionären hade godheten att redan vid riksdagens början meddela sig med mig i ämnet och jag dervid yttrade, att jag i hufvudsak delade hans åsichter. Vid sådant förhållande skulle jag anse orätt, om jag icke nu understödde honom.

Den förste talaren yttrade, att man borde bedöma en institution och således äfven våra allmänna undervisningsverk efter den produkt, de framkalla, och i detta hänseende tror jag mig kunna ega något vitsord. Produkten framträder naturligtvis vid universitetet och vi kunna med glädje säga, att under ingen tidpunkt vår studerande ungdom mera utmärkt sig för ordning, sedlighet och flit, än nu. Men derjemte får icke förnekas, att vid universitetet allmänt föres klagan deröfver, att ungdomen saknar förmåga af sjelfverksamhet och intresse för ett vetenskapligt studium. Ynglingen kommer till universitetet med mer eller mindre goda betyg från skolan, men utan förmåga att på egen hand fortsätta sina studier, hvarför också handledning numera derstädes begagnas vida allmännare, än förhållandet var i forna tider.

Om man jemför de betyg, de studerande erhållit i mogenhetspröfningen vid skolan, med de betyg, hvilka de sedermera erhålla i sina universitetsexamina, tror jag, att de sällan stå i förhållande till hvarandra. Flertalet inskränker sig dertill, att de vid universitetet genom handledning af en docent förvärfva sig tillräcklig kunskap i de ämnen, hvari de skola examineras, för att få betyget *godkänd*. Jag har i mer än ett memorial sökt för regeringen framhålla detta och visat, huruledes i de flesta examina medeltalet under flere år af dem, som aflägga examina, erhållit betyg, som endast med ett ringa bråktal öfverstiger minimum. Detta synes mig antyda, att någon brist måtte förefinnas uti den förberedande undervisningen vid elementarläroverken. Vill man nu söka upplysning om, hvaruti denna brist kan bestå, så måste den, som icke sjelf deltagit i skolundervisningen, söka en grund för sitt omdöme i erfärne skollärares vitsord. Motionären har sjelf uppläst åtskilligt af hvad skollärare i detta afseende yttrat; men jag ber att äfven få anföra ett kort stycke, derför att det förekommer alldeles såsom ett svar på den frågan, man gör sig vid universiteten, nemligen hvarför hos ungdomen visar sig en slapphet och en oförmåga till sjelfstudium, som utgöra föremål för en allmän klagan. Vid 1875 års rektorsmöte yttrade en af de dervid församlade lärarne, sedan han talat om, huru undervisningen bedrefs i forna tider, följande ord: »Nu går man helt annorlunda till väga. Nu gifvas åt lärjungen utan mått de noggrannaste regler, åtföljda af deduktioner och förklaringar, nu beredes honom all upptänklig lättnad i arbetet. Man gifver icke ens tid till behovets och intressets väckande, utan skyndar sig att på förhand gifva det, som skulle tillfredsställa det samma. Detta vore enligt talarens mening den nyare undervisningens största brist. Ett sådant förfaringssätt vore lika oklokt, som om någon af missförstådd välvilja trugade mat i ett barn, innan det vore i behof deraf. Man utminuterade åt lärjungen i utspädda portioner icke blott *hvad*, utan ock *huru* och *hvarför*, och det på ett sätt, som snarare gjorde hans eget arbete öfverflödigt än sporrade honom till sådant. Följden häraf blefve svaghet i både intelligens och karakter; lärjungarne sitta under lektionerna trötta, likgiltiga, slappa, med leda och afsmak för den andliga spisen, under det att läraren med all flit deducerar.» Detta utgör ett bestämdt svar på universitetets fråga, och detta yttrande motsades icke af någon under mötet. Man öfvergick sedermera till frågan om grammaticeringen och derom voro meningarne något delade, men i afseende på det anförda omdömet om skolans verksamhet synas åsigterna icke varit delade, åtminstone kan man af den tryckta redogörelsen icke se något sådant. Huru kunna nu skollärarne gifva ett sådant omdöme, oaktadt vi icke kunna förneka, att mycket blifvit för hvarje år gjordt för att höja skollärebildningen och förbättra undervisningen? Äfven om Kongl. Maj:t skulle bifalla en skrifvelse af det innehåll, Utskottet här föreslagit, skulle hvarje olägenhet uti nu i fråga varande hänseende derigenom icke vara afhjelpat. Dertill fordras vida mer; men jag tror, att hvad Utskottet föreslagit är en del af hvad som bör göras. Det hänvisar derpå, att en af olägenheterna i skolundervisningen är liniernas sammanförande, åtminstone mer än som är nödvändigt. Utskottet har till och med gått så försigtigt till väga, att det såsom en förberedelse för det mål, till

*Förändrad
användning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

*Forändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

hvilket man bör sträfva, ansett önskligt, om i fjerde klassen en fullständig skilnad de olika linierna emellan kunde ega rum, hvartill Utskottet haft ett särskildt skäl i den omständigheten, att just i fjerde klassen olägenheterna af liniernas sammanhållning, framträda särdeles märkbart, företrädesvis i afseende på språkundervisningen. För att nemligen de, som gå på den klassiska linien, då de väl börjat med latinska språket, må kunna möjligen medhinna något större pensum i detta ämne, har man dertill anvisat åtta timmar i veckan, och för att under dessa timmar sysselsätta den reala linien med något ämne, som icke är gemensamt med den klassiska linien, måste den förra under samma tid läsa engelska. Detta är utan tvifvel origtigt. Vi veta nemligen alla, att engelskan är, med afseende på sin enkla grammatik, ett lätt språk och att det särskildt för dem, som förut läst franska, är så lätt, att jag är öfvertygad om, att flertalet af alla personer i Sverige, hvilka kunna läsa engelska språket, utan att kunna tala det, aldrig deri fått någon undervisning. Detta oakadt skola lärjungarne på den reala linien använda åtta timmar i veckan på ett sådant språk. Äfven i många andra afseenden tror jag, att undervisningen skulle kunna till stor fördel förändras. Jag har lofvat att icke ingå i detaljer och vill därför endast anföra en enda, nemligen i afseende på naturläran. Ut i sista skolkomiténs förslag hade man hemställt, att naturläran skulle börja i andra klassen och der omfatta inledning till djurrikets känedom, öfversigt af dess hufvudafdelningar och viktigare klasser och exkursioner. Komitén föreslog denna anordning i naturläran än i botaniken. De känna nemligen alla på förhand huru en hare, en räf, en häst o. s. v. se ut, och det väcker deras intresse att få närmare kännedom om naturläran i denna del, i hvilken de kunna fatta den undervisning, som meddelas dem. Med nu gällande ordning inträder undervisningen i naturläran redan i första klassen och då på följande sätt: inledning till djur- och växtrikets kännedom, omfattande det allmännaste af läran om människans kroppsbyggnad och undersökning af lefvande växter. Man börjar således redan i första klassen med den del af naturläran, som barnen icke kunna vid en sådan ålder fatta och som gifver dem föga intresse, då undervisningen till en stor del består i förevisandet af några torra växter och inlärandet af deras namn på latin. Jag skulle icke mycket beklaga mig öfver den nuvarande skolordningen, om någondera af de båda linierna vore fullt tillgodosedd, ty jag tror, att man då redan hade tagit ett så stort steg, att man kunde hoppas att derifrån lättare kunna öfvergå till något fullt tillfredsställande. Men om man frågar universitetslärare med afseende på den klassiska bildningen, så beklaga de sig öfver att den icke är tillgodosedd, och i afseende på naturvetenskaperna klagas nästan ännu mera, i det man påstår, att dessa vetenskaper icke kunna framträda vid universitetet, emedan de vid läroverken blifva förtryckta. Under sådana omständigheter kan jag icke föreställa mig annat, än att en grundlig förändring bör ega rum, och såsom ett, om ock obetydligt steg dertill anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Sjöbring: Äfven jag har begärt ordet för att tillstyrka bi-

fall till hvad Utskottet här föreslagit. Jag instämmer med Utskottet uti första delen af dess hemställan, emedan jag tror mig ega en på erfarenhet grundad öfvertygelse derom, att två skolor med skilda mål icke väl trifvas tillsammans inom samma läroverk och att därför lösningen af frågan om våra elementarläroverks organisation aldrig blir tillfredsställande, förrän båda linierna blifva fullständigt åtskilda. Jag instämmer med Utskottet uti senare delen af dess hemställan, emedan jag är öfvertygad, att den åtgärd, som der föreslagits, nemligen båda bildningsliniernas åtskiljande från fjerde klassen, i någon mån kan aflägsna de brister och fel, som enligt min uppfattning vidlåda den nuvarande organisationen.

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Det vore icke tillständigt att nu företaga en detaljerad granskning af den organisation utaf våra elementarläroverk, som nu är gällande; men det må dock tillätas mig, för att i någon mån motivera det om-döme om densamma, som jag i det föregående fält, att något ingå i detalj.

Den största egendomligheten i våra elementarläroverks närvarande organisation består deri, att latinets studium blifvit uppskjutet till fjerde klassen. Många vilja nog deri se något förträffligt; men jag ställer mig obetingadt på deras sida, som anse, att denna anordning länd-er till stor skada för alla dem, hvilka ingå i våra elementarläroverk för att der förbereda sig för inträde vid universitetet, der de sedermera önska utbildas för statens, kyrkans eller vetenskapernas tjenst. Den sida, jag tillhör, är nemligen öfvertygad om, att latinska språket är det lämpligaste att använda för grundläggande af verklig språkkunskap och att dessutom studiet af detta språk utgör det verksammaste pedagogiska medel för bibringande af hvad man kallar formel bildning, d. v. s. själs-krafternas allsidiga utbildning. Men medför detta språkstudium sådana fördelar, så är det tydligt, att det icke utan men kan allt för länge uppskjutas. Men å andra sidan hör man ofta påstås, att detta långa uppskof med latinska språkets läsande medför en väsentlig fördel, bestående deri, att, så länge latinläsningen började i andra klassen, allt för många rusade in på den klassiska linien, som icke länge fortsatte på densamma, utan snart lemnade skolan, i hvilket fall latinläsningen tjenat dem till ringa eller ingen nytta; men denna stora olägenhet af förutvarande anordning har i väsentlig mån blifvit afhjelpet genom latinets framflyttning, enär man har skäl att antaga, att, sedan lärjungarne under 3 år blifvit pröfvade, ett orätt val af bildningslinie icke skulle så ofta förekomma. Det ligger utan tvifvel någon sanning i denna förmodan, och som det är dyrt att bekosta dubbla läroverk, måste vi väl någon tid nöja oss med status quo i denna del, och med tyska språket såsom grundläggande språk söka uträtta hvad uträttas kan. Enligt mitt förmenande blifver detta icke mycket.

Men huru ser det nu ut ofvanom tredje klassen? Sedan studiet af latinets börjats, plägar man tala om två olika bildningslinier; och så gör man ännu, men för närvarande är detta ett mycket oegentligt tal. Ty det finnes egentligen endast en bildningslinie äfven hvad fjerde och femte klasserna angår, hvilken dock är så inrättad, att lärjungarne kunna få dispens antingen från engelskan eller latinets; i öfrigt är allt lika, samma läroämnen, samma kurser, samma timantal. Jag frågar: kan

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken. en sådan anordning vara naturlig? Och jag svarar derpå obetingsadt nej.

(Forts.) Vi veta, att, med undantag af några få en- eller tvåklassiga pedagogier, finnes i vårt land intet, som motsvarar utlandets borgareskolor. En följd häraf är, att den reala sidan i våra läroverk måste fylla det behof, som man på andra ställen tillgodosett genom inrättande af särskilda borgareskolor. En följd häraf är, att af de lärjungar, som i fjerde klassen börja läsningen af engelska språket, knappt en fjerdedel fortsätter sin skolgång in i sjetten klassen. Denna omständighet måste man naturligtvis taga hänsyn till, och i viss mån har man äfven gjort det, i det man sökt ställa så, att kurserna i femte klassen utgöra ett slags relativ afslutning. Men på latinlinien är förhållandet i det närmaste motsatt, eller bör åtminstone vara det. Ty har det verkligen lyckats att genom uppskof med latinläsningen till fjerde klassen åstadkomma en bättre fördelning af lärjungarne efter deras naturliga begåfning, anlag och lust, så skall följderna deraf blifva, att de som börja läsa latin i fjerde klassen, sedermera till största parten fortsätta sin skolgång genom hela läroverket; och ett faktum är verkligen, att procenten af de i förtid afgående är vida mindre på latinlinien än på den reala linien. Naturligtvis bör man nu på hvardera linien ordna läroplanen efter hvad som är regel och icke efter hvad som utgör undantag. Och kan det då vara nyttigt att sammanhålla båda linierna så strängt som nu sker? Denna sammanhållning är, detta bör medgifvas, icke en frukt endast af den sista organisationen; den egde rum redan förut, men den erhöll vid sista organisationen sin fulländning. Kan en sådan sammanbindning ske utan en betänkelig nedprutning i hvad som utgör hvardera liniens fordringar? Jag tror, att ett sådant jemkande skett; åtminstone förefaller det mig, när jag betraktar läseordningen för fjerde och femte klasserna, som om här röjde sig spåren af en kompromiss, som haft till uppgift att på båda bildningslinierna göra i de särskilda läroämnena timmarnes antal och kurserna lika. Och resultatet af denna kompromiss har blifvit, att på reallinien vissa ämnen, nemligen de egentliga realämnena, fått sig anslagna för få timmar, och att å andra sidan på latinlinien det latinska språket har erhållit för få timmar. Detta sistnämnda läroämne måste till följd af sin natur, sedan undervisningen deri börjats, blifva hufvudämne och följaktligen ingå uti undervisningen med många timmar. När latinläsningen börjades i andra klassen, anslagos der åt densamma tio timmar och i den följande klassen lika många. Nu användas derpå endast åtta timmar i veckan. Jag vet väl, att, när läsningen af ett språk börjas i gossens 14:de år, efter det han förut tre år sysselsatts med läsningen af ett annat främmande språk, framstegen måste blifva raskare och lättare, än när samma språk tidigare ingår i undervisningen; men de kurser, som skola genomgås i fjerde och femte klasserna, äro af den beskaffenhet, att de fordra mycken öfning på lärorummet, hvaremot icke särdeles mycket arbete deruti erfordras utom lärorummet. I dessa klasser skall nemligen inhemtas och inöfvas formläran och elementerna af kasusläran. Den förste talaren antydde, att man icke varit missnöjd med resultatet af latinläsningen i fjerde klassen. Jag har sport detsamma; men jag har ock förspott, huruledes man vid följande läsårs början gjort den ledsamma

erfarenheten, att lärjungarne under ferierna glömt så mycket af hvad de under föregående läsår bort inhemta, att en fullständig, mycket tidsödande repetition häraf blifvit nödvändig — detta naturligtvis till följd deraf, att man icke haft nog tid att tillräckligt inöfva det lästa. Samma förhållande måste sedan inträda äfven i femte klassen och följderna häraf slutligen blifva, att lärjungarne öfverflyttas till 6:e klassen utan att hafva erhållit någon säker grund för fortsättandet af sina studier. Och detta måste naturligen leda dertill, att det resultat, man har skäl att vänta af de klassiska språkens studium, blifver i väsentlig mån mindre och sämre än det eljest kunnat blifva. Och icke nog härmed; en hvar, som sysselsatt sig med undervisning eller har något minne af sina egna skolår, vet nog samt, att i allmänhet och hufvudsakligast beträffande språk gäller, att den kurs, för hvilken lärjungen är väl underbyggd, genomgås jemförelsevis lätt och med måttligt arbete, men att deremot mycken tid och arbete fordras, om lärjungen icke har de för densamma nödiga förkunskaperna. Om därför lärjungen uppflyttas till en högre klass, utan att hafva bibringats tillräckliga grunder i latinska grammatiken, blir deraf en följd att latinska språket kommer att taga mycket mera tid, än eljest varit behöfligt, och detta naturligtvis till förfång för de öfriga läroämnena. Att i fjerde och femte klasserna göra intrång på de öfriga ämnena, medför ringa eller ingen skada; men i de öfre klasserna måste sådant vålla stor skada, emedan lärjungen just vid den tiden nått den ålder och bildningsgrad, att han med framgång kan studera öfriga ämnen, såsom historia, matematik, naturvetenskap, svenska språket o. s. v. Summan af hvad jag nu velat säga är detta: lossa på banden mellan de båda bildningslinierna i skolan, särskildt uti fjerde och femte klasserna, på det att hvardera bildningslinien må komma till sin fulla rätt. Och för att latinet skall kunna komma till sin rätt, fordras att det uti sistnämnda klasser får flera lärotimmar än nu. Om icke detta sker, har jag för min del fullkomligt klart för mig, att antingen resultatet af hela skolundervisningen skall då den avslutas befinnas vida klenare än det borde vara, eller också att en öfveranstängning i de öfversta klasserna kommer att ega rum, långt större och svårare, än man någonsin hittills haft skäl att klaga öfver. Jag ber få anmärka, att, då jag fordrar större timantal i fjerde och femte klasserna för latinet, afser jag alldeles icke, att kurserna i latinet må kunna höjas, på det man må hinna att genomgå ett större område af den latinska litteraturen. Kursernas storlek är för mig temligen likgiltig. Det finnes naturligtvis ett visst minimum, som nödvändigt bör vara läst, för att den akademiska undervisningen skall kunna med framgång begagnas, men detta minimum behöfver icke vara stort. I språkundervisningen gäller den gamla regeln »non multa sed multum». Resultatet, den verkliga språkkunskapen, beror icke hufvudsakligen på huru mycket som blifvit läst, utan huru det blifvit läst.

Jag nämnde ordet öfveranstängning och ber att derom få tillägga något. Utskottet säger öppet, att öfveranstängning i hög grad eger rum i våra läroverk. Å andra sidan har detta blifvit förnekadt. Jag kan i detta hänseende uppträda förmedlande. När Utskottet säger, att öfveranstängning eger rum, måste denna uppgift vara sann. Den kan icke vara tagen ur luften; någonstädes, om icke mångenstädes, finnes

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

således verkligen öfveranstängning. Men jag kan icke se, att detta onda nödvändigt måste finnas till öfverallt, åtminstone beträffande nedre skolan och mellanskolan. Hvad de tre nedersta klasserna angår tyckes det mig, när jag betraktar läroplanen, vara hardt när omöjligt att åstadkomma öfveranstängning utan att vederbörande göra sig skyldiga till ett allt för stort oförstånd, och att döma af den erfarenhet, jag på nära håll vunnit under de senare åren, är jag snarare benägen att anse organisationen lida af ett motsatt fel, nemligen att gifva lärjungarna i dessa klasser för liten sysselsättning. Hvad fjärde och femte klasserne angår, kan öfveranstängning visserligen der ifrågakomma. Ämnena äro många, och på den reala linien kan deras antal icke mycket inskränkas på grund af hvad jag förut yttrat rörande det behof, som denna linie skall fylla, såsom ett slags borgareskola. På latinlinien kan ämnenas antal något minskas, ehuru icke synnerligen mycket. Dock förefaller det mig icke nödvändigt, att öfveranstängning skall uppkomma till följd deraf, att lärjungarne hafva för mycket hemlexor. Om så någonstädes eger rum, så gör man sig utan tvifvel skyldig till en oriktig tillämpning af läroplanen, bestående deri, att man inför för många lärare i undervisningen, genom att för mycket nyttja ämneslärare, och icke följer den gifna anvisningen att en klasslärare bör finnas, som undervisar uti flera eller ännu hellre uti klassens flesta läroämnen. I synnerhet kan öfveranstängning uppstå om man icke förenar språkundervisningen i en hand. Rörande läroverkens öfversta klasser, har jag redan sagt, att jag befarar, att öfveranstängningen kommer att der blifva stor, om icke en förändring i läroplanen kommer att ske. Att öfveranstängning någon gång i alla fall kommer i fråga uti dessa klasser, lär svårigen kunna undvikas. Läroämnena äro många och kunna icke minskas till antalet, och hvarje läroämne representeras der, såsom af ålder varit brukligt, af en särskild lärare. Utskottet säger, att före 1849 var öfveranstängning okänd både till namnet och saken. Jag gifver Utskottet i viss mån rätt häri. Man nyttjade icke då det ordet i denna särskilda betydelse, och hvad saken beträffar, fäste man sig icke dervid. Dock är icke alldeles afgjort, att öfveranstängning icke förekom. Gymnasierna hade lika många läroämnen som nu, och då dessa sköttes af unga, dugliga lärare, så blefvo nog lärjungarnes krafter strängt tagna i anspråk. Men opinionen var då en helt annan än nu. Mången far önskade då icke något bättre, än att hans son läste nära nog hela dagen, och kanske fordrade han det, ty pojken hade ju icke annat att göra. Då ynglingen kom hem efter terminen med goda betyg, glädde sig föräldrarna och lade icke så mycken vikt vid om kinderna möjligen bleknat något sedan de sågo honom sist. Opinionsen är nu en helt annan och så totalt förändrad, att jag trott mig ega skäl förmoda, att man någon gång ropar på öfveranstängning utan tillräckligt fog. Alltså må vi, då vi höra talas om öfveranstängning, lyssna dertill, ty saken är af stor vikt, men må vi icke vara alltför benägna att tro hvad hvarje sagesman har att förkunna i den vägen. På de skäl jag nu anfört anhåller jag att få instämma i Utskottets hemställan.

Herr Stråle: Jag erkänner öppet, att min erfarenhet i detta grannlaga ämne icke är så stor som jag önskar att den skulle vara och som

man kanske fordrar, för deltagande uti ärendets behandling inom Utskottet. Men så mycket anser jag dock, på grund af egen insigt, mig hafva anledning att antaga, att, sedan skolgossarne genomgått de tre första klasserna, i viss mån ett mångläseri med deraf följande öfveranstängning mångenstädes eger rum, ledande dertill att minnesläsningen blifver för stor och sjelfverksamheten minskas. Jag vågar icke i likhet med reservanten inom Utskottet antaga den sats, att, om man öfverhoppar lärjungarne med arbete, så ökar man ock deras sjelfverksamhet. Erkänner man och behjertar, att olägenheter för närvarande ega rum och ser sig om efter någon utväg att bereda ett förbättradt tillstånd, finner man en åsigt — den som reservanten delar — nemligen att minska latinläsningen. Denna åsigt tror jag icke, att man kan våga understödja, då man ser det ojemförligt större antal lärjungar i skolorna som väljer den klassiska linien och då man tager i betraktande de gällande föreskrifterna för embetsexamina; jag vill icke tala om universitetsexamina för högre bildning. En annan utväg har också blifvit angifven i Utskottets betänkande, nemligen den att bilda särskilda klassiska skolor från och med sjetten klassen. Jag befarar dock, att denna utväg icke kan, åtminstone för det närvarande, anlitas. Således har jag antagit, att endast den tredje utvägen, eller den som Utskottet föreslagit, står till att nu anlita, och därför har jag också biträdt det slut, hvaruti Utskottet stannat.

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Herr Wennerberg: Jag hade visserligen helst sett, att jag slupit uppträda i detta ämne, emedan jag mycket väl känner att, nödgad dertill, jag troligtvis blir något lång. Jag kan således icke, såsom en annan talare, lofva att vara kort och icke ingå i detaljer — och allra minst vill jag gifva ett sådant löfte och sedan icke hålla det — utan jag får öppet säga, att jag troligtvis blir lång, och skall icke söka ersätta ett nödvändigt ingående i detaljer med allmänna reflexioner, som föga eller intet höra till ämnet.

Det är en känd sak, att konklusionen bör stå på det nogaste tillsammans med premisserna. Premisserna äro i Utskottets betänkande nedlagda i motiveringen, och skulle det lyckas mig att inför Kammararen göra dessa premisser, denna motivering, misstänkt för ohållbarhet, eller visa, att den är behäftad med stora svagheter, hoppas jag att Kammararen skall veta att deraf draga den enda slutsats, som deraf bör dragas.

Motiveringen rör sig kring de två mycket omordade företeelserna inom våra elementarläroverk, nemligen öfveranstängningen och mångläseriet. Motiveringen rörande öfveranstängningen börjar vid sista stycket på 2:dra sidan och motiveringen rörande mångläseriet med första stycket på 4:de sidan och slutar på 6:te sidan. Då det är nödvändigt för mig att icke lemna något i denna obesvaradt och jag således nödgas nästan punkt för punkt genomgå det hela, hoppas jag att hvar och en, som intresserar sig för frågan, följer med i betänkandet, då jag för vinnande af tid blott vill antyda hvarje punkts början, för att sedan deremot inlägga min gensaga.

I sista stycket på 2:dra sidan säger nu Utskottet till en början: »Befogenheten af anförda öfvertygelse är, hvad först angår öfver-

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken. ansträngningen, icke undanröjd dermed, att helsotillståndet hos ungdomen inom läroverken i allmänhet och i jämförelse med ungdomens utom desamma vore tillfredsställande.»

(Forts.)

Jag skulle dock tro, att det vore det högsta som skäligen kunde fordras, om ungdomens helsotillstånd inom elementarläroverken icke allenast i allmänhet vore godt, utan också i jämförelse med ungdomens utom desamma tillfredsställande. Så resonnerar man troligen ock i allmänhet och med fullt skäl; och när har väl någonsin inom ett elementarläroverk *alla* ynglingarne haft ett godt helsotillstånd? eller kan man väl fordra, att *alla* dessa skola hafva bättre helsotillstånd än dem, som stå utom läroverket? Men Utskottets mening är naturligtvis den, att trots detta, man, såsom det heter i nästa punkt, likväl allt för ofta vid läroverken saknar den kraftiga och liffulla spänstigheten till kropp och själ m. fl. vackra egenskaper, som Utskottet ansett böra tillhöra ungdomen? Jag skall då icke till svar begagna mig af några här och der tagna citater ur privata uppsatser, utan ur officiella handlingar visa, huru det verkligen står till med helsotillståndet hos ungdomen vid våra elementarläroverk. Jag har framför mig en förteckning på de officiella uppgifterna, som från gymnastiska centralinstitutet insändts till Kongl. Maj:t under de 10 sista åren. Deraf ser man, att procenten af svaga eller mindre friska ynglingar vid elementarläroverken varierat mellan 9,93, således nära 10 procent, och 7 jemte något bråktal. Jag hemställer härvid genast till Kammaren, om det kan vara bevis på något i allmänhet svagt helsotillstånd hos den studerande ungdomen, att 7 på 100 af svaghet icke kunna enligt läkares vitsord deltaga i de gymnastiska öfningarna? Då i detta antal derjemte ingår mängden af dem, som under skoltiden måste begagna sig af konfirmationsläsningen, och därför slippa att deltaga i gymnastiköfningarna, torde äfven den anförda ganska ringa procenten ytterligare kunna ned sättas.

Utskottet säger vidare: »Icke heller kan man såsom tillfyllestgörande bevis för, att läroverket borde fritagas från skuld i afseende på befintligheten i en oroväckande grad och omfattning hos skolungdomen af ett dylikt kroppsligt och andligt svaghets- eller förslappnings-tillstånd, anföra den omständighet, att anledningen till detsamma, lika mycket som i skolarbetet, vore att söka i ogynnsamma omständigheter utom läroverket: osunda bostäder, otillräcklig eller otjenlig föda, informationsarbete *bredvid* skolans, o. s. v.»

Den sista officiella berättelsen om allmänna tillståndet hos skolungdomen lyder dock sålunda:

»Att i hela detta förhållande ligger en omisskännelig rigtning till en förbättring, i hvilken den gymnastiska undervisningen utan tvifvel äfven har sin stora andel, torde icke böra bestridas, och huru mycket som än må återstå att önska i afseende på elementarläroverkens bättre anordning i ett och annat hänseende, synes det närvarande tillståndet dock ingalunda vara egnadt att väcka några egentliga farhågor eller ens några allvarsamma bekymmer för det uppväxande slägtets fysiska beskaffenhet.»

»Erkändt ock», heter det i nästa punkt hos Utskottet, »att en sådan erinran ingalunda saknar giltighet, må man dock, för att ej ut-

sträcka denna utöfver tillbörligt mått, dels med densamma alltid sammanhålla det faktiska förhållande, att det dock är *med* skolarbetet och *under* dess fortgång, som symptomer af krafternas nedsättning framträda.»

Detta är väl ett af de besynnerligaste bevis för en sats man kan tänka sig! Säkert har en hvar sett någon frisk och hurtig skolgosse. Jag har sett tusentals sådana och kan icke tro annat än att äfven föräldrar och målsmän med glädje sett åtminstone hundratals hvar på sitt ställe. Tillämpar man nu på detta faktum det anförda stället hos Utskottet, får man ju medgifva, att det också är *skolan*, som är orsak till alla dessa friska och präktiga ynglingar, ty de finnas ju der i sin friskhet *med och under skolarbetet!* Naturligtvis påstår *icke jag* något sådant, men hade rätt dertill, om ett sådant skäl, som det anförda, befunnits giltigt.

»Före 1849», säger vidare Utskottet, »var öfveranstängning i skolan så till namn som till sak obekant.» — Ja, dertill finnas två skäl: ett mycket enkelt, nemligen att man då saknade statistiska uppgifter öfver detta förhållande; och vidare hade icke ännu visat sig den sträfvan i afseende på lärarebildningen, som på senare åren väckts till lif. *En och annan* lärare — jag säger det utan fruktan att behöfva återtaga mina ord — *gjorde* då sin skyldighet, medan jag vågar säga till de svenska elementarläroverkens heder, att det nu finnes ganska få, som *icke göra* sin skyldighet. Just den svåraste uppgiften i afseende på öfveranstängningens förekommande ligger deri, att en mängd lärare med goda insigter och verkligt nit icke fullt vist söka att drifva fram sitt ämne och derigenom åstadkomma öfveranstängning. Jag vet icke, huru många af denna Kammares ledamöter gått i skola på den gamla tiden före 1849, men jag vet att *jag* har gjort det, och att öfveranstängning fans då, ofta långt värre än nu, såsom också till min fögnad en föregående talare på motsatta sidan erkänt; men man *talade* då icke derom och ansåg än mindre några uppgifter derom nödiga.

Det heter i följande punkt: »För omdömet om förhållandet mellan skolarbetet och öfveranstängning öfver hufvud tillåter sig Utskottet att här endast påminna om, huru redan från och med femte klassen det dagliga intellektuella arbetet efter regeln upptager den för den motsvarande åldern och densamma tillhöriga utvecklingsgraden af kroppens och själens krafter betänkligen längden af 9 à 10 timmar, i vissa afdelningar af den senare skoltiden ändå mer.» Ja, 9 timmar, det låter onekligen mycket; men då man skall bedöma sådana saker, får man icke blott uppgifva ett visst antal timmar, som för personer med mindre kännedom om hithörande förhållanden kan förefalla högt, utan man måste tillse och göra reda för, huru det härutinnan varit förr och huru det ännu är i andra länder, som enligt Utskottets åsigt väl hafva en bättre organisation af elementarläroverken, än vi. Men så har Utskottet ej gjort; man söker i dess betänkande förgäfvos efter någon utredning i dessa hänseenden. Dessa 9 till 10 timmar äro emellertid en ringare tid än den, som de fleste fingo använda förr inom motsvarande klasser i skolan. Då måste man ofta sitta uppe långt in på nätterna, blef sedan af sin informator uppväckt vid 5-tiden på morgonen för att klockan $\frac{1}{2}$ 7 vara i skolan. Jag har sjelf varit med om allt detta;

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

många gånger fått sitta uppe till sent på natten, därför att informatorn icke behagade börja förhörandet förr, utan använde den tidigare delen af qvällen till skötande af sina egna studier. Man sade emellertid ingenting om sådant, utan bar det tåligt. När nu af dessa 9 till 10 timmar 5 å 6 utgöra skoltimmar, återstå de öfriga för öfverläsning, och denna tid är samnerligen icke längre än som varit vanligt så långt jag minnes tillbaka; och säg mig för öfrigt det land, der icke förhållandet inom motsvarande klasser är detsamma! Saken måste, såsom jag sagt, bedömas relativt.

Äfven här har man kommit fram med, huru »congestiv hufvudvärk jemte ökad retlighet hos nervsystemet och allmän känsla af trötthet hos skolungdomen nu för tiden utgör en icke alldeles sällsynt företeelse.» — Man kan då verkligen få congestiv hufvudvärk af mindre anledningar än att gå i skolan och dagligen hafva 9 timmar att läsa lexor! Jag vet icke om någon af eder, mine Herrar, sysselsatt sig med att noga läsa igenom detta betänkande; men jag tror, att, om så varit fallet och han icke för öfrigt varit särdeles stark, han derigenom i en hast kunnat råka få både »congestiv hufvudvärk» och »ökad retlighet hos nervsystemet». Dock, likasom »den unge patienten» enligt Utskottets påstående »efter förunnad hvila från skolarbetet» snart nog repar sig, torde äfven jag, den gamle patienten, efter åtnjutande af samma förmaner, inom kort komma mig före igen.

Det säges vidare att »ganska ofta det närmaste och nödvändigaste ändamålet med afgangsexamen från elementarläroverket består i att kunna få tillfälle att hvila.» Detta argument är mycket väl tänkt af dem, som velat hafva ett sensationspåstående in i betänkandet; men skulle ett sådant få någon betydelse, hade man bort skaffa sig en massa af bestyrkta uppgifter i det hänseendet. Ty om man ock skulle hafva framlagt 30 å 40 sådana fall på 10 år bland de hundratals ungdomar, som tagit afgangsexamen — hvilket Utskottet dock ingalunda gjort eller mäktat göra — så vet nog Utskottet mycket väl, att detta ingenting för bevisningen betydde, hvadan alltså argumentet är helt och hållet haltlost.

Derefter säger Utskottet: »Att det nu omtalade onda för öfrigt äfven af Kongl. Maj:t blifvit uppmärksammat, visar sig faktiskt i de åtgärder till öfveransträngningens undanrödjande eller minskande, hvilka genom upprepade Kongl. skrivelser i ämnet blifvit anbefalda. Nekas bör ej heller, att härmedelst åtskilligt i ifrågavarande hänseende verkligen blifvit vunnet.»

Det är då åtminstone en tröst, att Utskottet erkänner, att man går på en rätt väg, att hvad som göres, också hjälper något. Ja, detta är samnerligen icke litet. De åtgärder, som vidtagits, anser nu Utskottet hafva varit rigtiga, men de hafva dock icke gjort till fyllest. Saken är icke heller så lätt, utan ganska kinkig; och jag känner icke något kulturland, der icke just samma frågor i afseende på den allmänna undervisningen länge stått och ännu stå på dagordningen.

Det heter derfor slutligen: »Egentligen tillfredsställande resultat äro emellertid svårigen att påräkna, så länge den mångfald och omfattning i kurser oförändrad kvarstår, som tillhör nu gällande läroverksförordningar.»

Här saknas väl bevis, men det kommer kanske framdeles; och i afvaktan på detsamma går jag med Utskottet öfver från talet om öfveranstängningen till talet om mångläseriet.

På *mångläseri* har Utskottet gifvit två definitioner, den ena i följande stycke och den andra längre ned, troligtvis därför, att då den enkla och allmänna uppfattningen af ordets betydelse, som är att läsa många ämnen på samma gång, icke befans tillräckligt kraftig, därför att ämnenas antal icke är större nu än under 1820 års skolordning, *måste* man gifva en annan definition för att icke komma till korta med bevisningen.

Efter den första definitionen säger Utskottet: »Vid en jemförelse i detta hänseende mellan den äldre skolordningen (till 1849) samt den derefter följande och nu varande ställer sig förhållandet mellan båda så, »att skoltiden blifvit inskränkt från 11 å 12 år till 9. Det är riktigt af Utskottet att säga 11 år, emedan den sista klassen på gymnasium sällan begagnades och då endast af ett fåtal. Äfven den första klassen, som var tvåårig, begagnades mera sällan. Största antalet kom in i den andra, emedan man i bättre hem lätt kunde få den dertill erforderliga undervisningen. Man må komma ihåg, att folkskolan med den utveckling, den nu erhållit, fullt ersätter den gamla skolans första klass. Ser man saken på detta sätt, har icke någon inskränkning af vigt i afseende på skoltiden skett, ty att den förr *kunde* sträckas ut långt, det betyder ingenting, då det ju äfven nu *kan* hända med en och annan trög skolgosse, som icke är fullt lämplig för studier, att skoltiden för honom blir utsträckt derigenom, att han måste sitta kvar i en eller flera klasser. »Deremot hafva de pensa i särskilda ämnen, hvilka under denna tid skola vara genomgångna, blifvit betydligt utvidgade», heter det vidare. Jag kan först och främst med utdrag af 1820 års skolordning styrka, att ämnenas antal i de lägre klasserna är alldeles detsamma eller mindre nu än då. Således går det icke för sig att få fram ett mångläseri i dess egentliga betydelse. Men man kan ju mera oegentligt härmed mena, att i hvarje hufvudämne har man nu inbegripit en mängd specialämnena och lagt stor vigt vid dem, så att dessa hufvudämnen derigenom blifvit mera pregnanta och tryckande. Detta är väl Utskottets mening, och, der detta bevisligen är fallet, har Utskottet då också rätt. Vid framställningen af det forna läseschemat förekommer mer än ett besynnerligt uttryck, såsom t. ex. då Utskottet säger, att fordringarna blifvit utvidgade »i moderna språk från att kunna rent uttala och med tillhjälp af lexikon öfversätta franska och tyska till» o. s. v. Hvad det rena uttalet fordom beträffar, så skall jag då tala om att t. ex. jag sjelf, som var dimitterad med högt betyg i moderna språk, läste franska i studentexamen så besynnerligt, att min examinerare trodde, att det var tyska. Så kraftigt hade den forna undervisningen i rent uttal verkat på mig! Och hvad angår öfversättningen med tillhjälp af lexikon, så fans det väl en och annan, som sjelf lärt sig detta hjälpligt, men i allmänhet var kunskapen deri särdeles klen. Man må nedsätta den nu varande undervisningen i de moderna språken huru mycket som helst; helt visst är dock, att elementarläroverken nu icke skicka till universiteten några alumner, som icke i dessa ämnen stå vida öfver flertalet förr.

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Detta gäller i ännu högre grad om matematiken och det så ögonskenligt, att jag icke ens hört någon våga påstå något annat. — Såsom ett annat exempel må anföras vidare hvad Utskottet säger: »och mångfalden och detaljerna inom hvarje med särskild rubrik betecknad ämne, tillökade (särskilda auktorer och dialekter inom språk).» »Auktorer och dialekter!» Jag förstod icke detta riktigt, då jag läste det, men genom ett yttrande af en medlem af Kammaren har jag nu förstått att dermed förmodligen menas, att man fordom icke läste så många auktorer på en gång, utan den ene efter den andre. Men det förhåller sig icke så! I den klass, som motsvarade den 5:te, läste jag på min tid samtidigt 4 klassiska auktorer och ännu flera på gymnasium. Hvad dialekterna beträffar har jag verkligen icke hört, att man nu mycket sysselsätter sig dermed, och det är i alla fall troligtvis intet emot allt det bråk, som man förr hade med den attiska och joniska dialekten, och ändå på långt när icke derom visste så mycket då, som våra ynglingar nu veta, då de komma till universitetet.

Så göres i slutet af detta stycke en beräkning, dervid det heter: »om man ej medräknar 2 timmars innanläsning hvarje vecka i hebreiska under de två åren närmast gymnasium.» Detta är icke exakt! Jag var sjelf med på den tiden, och vi öfvade oss icke blott i innanläsning, utan instuderade äfven samtliga de hebreiska paradigmata och det så grundligt, att jag nästan tror, att jag kan dem ännu. Således tager jag mig friheten *medräkna* dessa timmar, och mot dem kan nu stå 3 timmars innanläsning i franska. Och sist heter det, att när man räknar ihop allt, är »gossen vid 14 à 15 års ålder sysselsatt med 4 språk utom modersmålet». Detta är oredigt hopräknadt; om man räknar riktigt, blir det samma summa förr som nu. De 7 à 8 första åren, säger Utskottet, voro de främmande språken »endast 2, och nu inträder deremot efter 3 års skolgång under de 3 följande åren ett nytt språk om året». Vi skola först laga så, att vi veta hvar gränsen låg och nu ligger till gamla gymnasium; -- och det *var* mellan åttonde och nionde året och *är* mellan sjette och sjunde — sedan, *hvilka* språk voro de der 2, om jag också skulle undantaga hebreiskan? Jo, latinet och grekiskan! Och man må tro, att *de* lästes, och det ordentligt sedan! Med de utmärkta lärare, som i *dessa* ämnen merendels funnos, kan jag försäkra, att dessa språk icke medgäfvö långa lediga stunder hemma, utan man måste *väl* använda sina eftermiddagar för att vara i ordning till följande dags lektion.

»När man »tillvitar», heter det vidare, »elementarläroverket mångläseri, förstår man emellertid dermed ej endast en genom sina verkningar för lärjungarnes fysiska och psykiska krafter förderflig utsträckning af arbetet och undervisningen i elementarläroverket, utan — enligt hvad redan blifvit antydt — derjemte en anordning af båda utan tillräcklig hänsyn till hvad som utgör elementarläroverkets egentliga ändamål, eller rent af i strid mot detsamma.»

Nu skall mångläseri betyda *en anordning* af ämnena! Jag kan omöjligen tänka ut något sanningsenligt häri! Det är mycket möjligt att det *blir* mångläseri, om jag kastar vid undervisningen en mängd ämnen oordnad om hvarandra, men egentligen taget är icke detta

mångläseri, och slikt sätt att bruka ord förvirrar begreppet för den, som läser betänkan det.

Nästa punkt börjar: »Det torde i våra dagar ej vara tvist underkastadt, att hvad man af skolan väntar och begär (utom dess praktiskt uppfostrande inflytande), är utveckling hos lärjungen af sjelfva de intellektuella förmögenheterna eller hans öfning till klarhet och reda i uppfattning och till säkerhet i omdöme.»

Ja, det är en fordran, som man kan ställa på elementarläroverken, och gör man det nu med samma kraft, d. v. s. billighet, som fordom, är detta i sin ordning. Då först hafva vi ock fått relationen riktig och kunna följa Utskottets tankegång, men jag nödgas erkänna, att jag efter mycket besvär ändock icke lyckats förstå densamma i senare delen af denna punkt, der det heter: »och detta nemligen i förening med eller i och med förvärfvandet af grundliga insigter i vissa, af elementarläroverkets uppgift bestämda ämnen eller af elementen till sådana insigter.»

Ja! -- icke är det någon af Eder, mine Herrar, som begriper detta nu genast, men jag skall läsa om det igen med förbigående af fyllnadsorden: »i förening med grundliga insigter i vissa af elementen till sådana insigter». Jag tager för gifvet, att äfven Kammaren lika litet nu som förut förstår detta; men jag antager att sjelfva styrkan af argumentationen ligger gömd här eller måhända i följande punkt, som lyder: »Ser man åter på gällande läse- eller läroordning för samma läroverk, så företer denna uttrycket och tillämpningen af detaljerad mångfald och utsträckning i ämnen och kurser såsom bestämmande i det hela af läroverket och på hvarje dess stadium.»

Jag bugar mig för denna skicklighet i användandet af partiklar, men jag förstår ändock icke hvad med allt detta är sagdt.

Fortsättningen lyder: »Mycket arbete och mångfaldigande af sådant uppstår härmed utan motsvarande eller nämnvärd vinst. Så t. ex. inom de tre första klasserna med inlärandet ur boken af människokroppens iure delar, eller af färgen, formen och antalet af delarne hos djur, hvilka lärjungarne aldrig sett, hastigt åter glömda, men dock mödosamma utanlexor.»

Här äro vi då ändtligen inne på något, som är mycket begripligt. Man har här ställt en jämförelse mellan inlärandet af grekiska och latinska paradigmaterna under de första skolåren å ena sidan och lärandet af vissa växters eller djurs indelningar och kännetecken å den andra. Jag hemställer till en hvar, som har egna barn, hvilket han tror skulle mest belasta den lilles minne, om han ålades att lära sig t. ex. præsens eller imperfectum af ett verbum, eller om fadren toge en blomma och visade dess särskilda delar och lärde honom dess namn och betydelse. Det är väl icke obekant att hvarje vetgirigt barn gerna lyssnar på all naturbeskrifning. Men här talas om, att sådant göres till en blott minneslexa, som hastigt försvinner. Det är ett mycket stort pedagogiskt spörsmål, som här sjelfmant framställer sig, nemligen: hvarmed skall man börja skolundervisningen? Hvarmed skall man lämpligast sysselsätta en 9 å 10 års gosse? Jo, säger Utskottet genom hela sitt resonnement, det skall vara med något annat än sådant, der jag kan begagna mig af åskådningsmateriel! Denna åsigt är emeller-

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Förändrad tid högst föräldrad, ty öfver allt erkänna nu de sakkunnige, att den anordning af pedagogiska fordran är just att man skall börja så, att de yttre sinnena få vara kraftigt verksamma och vara de medel, hvarigenom först undervisningen vid elementarläroverken. uppmärksamheten skärpes och sedan omdömet öfvas.

(Forts.)

Vidare, säges det, få lärjungarne läsa för många grammatikor, den ena utarbetad utan sammanhang med de andra och utan enhet i plan och ordalag. Det är just en sådan enhet i planen, som nu eftersträfvast, och anmärkningen är således fullt riktig, men det origtiga ligger deri, att man inbillar sig, eller inbillar andra, att det härutinnan stod bättre till förr än nu. Det gjorde det visst icke! Med all den respekt, jag ännu har för Sjögrens grammatika, som än i dag är min hjälpreda, då jag någon gång är i behof deraf, är jag fullt öfvertygad om, att våra nu varande lärare i latin ingalunda anse henne lämplig, hvadan ock våra skickligaste undervisare i latin hafva skaffat oss andra läroböcker i latin. Jag har läst i den gamla skolan Gezelii grammatika i grekiska och, ehuru den ansågs god då, tror jag icke att det skulle falla någon lärare in att begagna henne nu. Säkert är, att det ingalunda var större sammanhang mellan dessa grammatikor och de då i moderna språk begagnade, än hvad som finnes i våra nuvarande läroböcker såväl i klassiska som moderna språk.

Härefter börja nu mycket starka anfall mot vår tids lärjungar, anfall, för hvilka jag tror att det blir svårt att freda lärarne, såsom det dock synes hafva varit Utskottets mening, och allra minst blir det lätt att freda Kongl. Maj:t och Riksdagen, som efter 30 års mödosamt reformarbete på undervisningens fält få höra att *allt* är origtigt, att undervisningen nu bedrifves så, att det uppväxande släktet uppfostras till sjuklingar och bildas till idioter, och att hela resultatet af undervisningen endast blir »konfusion och osäkerhet i det hela». Och till detta lägges nu i nästa punkt följande: »Härtill kommer nu, att, med mångfalden af ämnen, dessas omfattning samt den deraf förorsakade trängseln dem emellan, undervisningen i allmänhet kommer att fortgå från det ena till det andra, utan att dervid det föregående, ens tillnärmelsevis mot hvad som tillbörligt vore, kan vid undervisningen eller af lärjungen tillgodogöras med hänsyn till det efterföljande, eller det enas betydelse för det andra på ett för honom tillräckligen fattbart sätt framträda.»

»*Icke ens tillnärmelsevis*»... Arma ungdom! Hvad skall resultatet blifva af sådant? Det är ju förfärligt!

Men kan nu saken enligt Utskottets mening hjälpas med en skrivelse till Kongl. Maj:t, så anhåller jag på det högsta, att denna Kammare ville medverka dertill, så att vi finge afskaffadt detta pedagogiska ofog, som fortgått öfver 30 år och allt mer och mer förirrat sig från det rätta.

»Intet», säger Utskottet, »får framträda eller af honom tagas i besittning såsom ett helt med den karakter och betydelse, liksom med det intresse, det såsom sådant eger.»

Tillåten mig nu blott taga några exempel från den gamla tiden, den åter önskade tiden under 1820 års skolordning! Låt om oss först se på undervisningen i kristendom, detta ganska viktiga ämne i skolorna! Fick detta ämne då »den karakter och betydelse», det borde hafva,

»det intresse», man bör söka att gifva detsamma; med ett ord: sköttes denna undervisning väl eller bättre än nu? — Både jag och mina kamrater på den tiden hade för fullt upp att göra med att på latin lära oss utantill alla dessa dogmatiska svar om »vocatio», »theopneustia» etc. för att komma under fund med hur starkt vårt intresse för kristendom då var! Likaså var undervisningen i moderna språk då så under all kritik, så att jag ej vet, huru man kan våga påstå, att det ämnet då fick sin rätta karakter och betydelse. I historia och geografi voro, såsom känt är, läroböckerna så usla, att, om ock läraren någon gång var duglig, blef resultatet i alla fall i hög grad bristfälligt, och det intresse för historien, som fans hos några af den tidens lärjungar, hade sannerligen icke bringats dem i skolan. Hvad sedan beträffar matematik och dit hörande ämnen, huru sköttes väl de? Jo så, att man från de flesta läroverk dimitterades, och kunde alldeles ingenting! Nej, gifvom den *tillbörliga* rättvisan åt de gamla läroverken! Man fick der af utmärkte lärare mycken och god undervisning i klassiska språk, och denna var till stor och obestriddig nytta, men endast för ett fåtal af lärjungarne. Men huru verkade denna undervisning väl på mängden? Jo så, att en del lemnade läroverket i förtid och *utan* skolbildning, andra genomgingo det visserligen och utplanterades, merendels såsom prester, men med så klena insigter just i klassiska språk, att jag med vissnet kan påstå, att mångfaldiga gånger, då jag såsom konsistorieledamot opponerade mot sådana, som skulle disputerade på latin för pastorexamen, det fans skrifvet för dem allt hvad de skulle säga, och de togo ändå ofta fel, så att då man opponerade på tesis quarta, fick man svar på tesis quinta o. s. v. Men jag medgifver mer än gerna, att den, som hade egen håg och kraft att fortsätta att studera, också på den i skolan lagda grunden *kunde* göra utmärkta framsteg.

Vi lefva nu i en helt annan tid; nästan alla våra institutioner hvilat på en demokratisk grund. Vi äro icke längre nöjda med att skolorna äro inrättade för ett fåtal och för ett visst enskildt ändamål, utan alla skola dit hafva tillträde och alla skola der få hvad man af skolan begär.

»Lika litet», heter det i följande punkt, »kan tillfälle beredas lärjungen att bilda egentlig bekantskap eller blifva förtrolig med, att fördjupa sig i eller söka, mer eller mindre, tillegna sig t. ex. någon författares eller ett verks innehåll, åskådningssätt eller stil.»

När i all världen skedde detta vid våra eller andra elementarläroverk, att ynglingar »fördjupade sig i någon författares eller ett verks innehåll, åskådningssätt eller stil?» Hvar finnas alla dessa Tacitaner, Ciceronianer, som, bildade på detta sätt i den forna skolan, nu gå såsom vördnadsvärde åldersmän bland oss, kände för den utmärkta stil, som de tillegnat sig redan under skolåren, och för den djupa klassiska bildning, som burit dem fram till statens högsta äreställen? Hvar äro de? Hade vi ock en mängd sådane, mine Herrar, vore det *icke* de gamla svenska elementarläroverken, som danat dem, utan helt visst de förlängda universitetsstudier, som fordom voro mer vanliga än nu. Man var då vida mer själfverksam vid universitetet; stälde icke någon obillig begäran på elementarläroverken, der man företrädesvis var och bör vara receptiv. Vid universitetet, der man borde vara spontan, men nu

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

ofta tvingas, icke genom lagstiftning, utan genom en dålig tillämpning af lagarna, att ännu vid mognare år fortfara att vara öfvervägande receptiv, der voro vi fordom lika öfvervägande spontana. Man gjorde sig i allmänhet ej brådt, utan stannade kvar, när man ville inhemta något mer än ett ytligt tillägg till hvad man inhemtat i skolan. Dessa djupare studier bedrefvos alltså der och icke vid elementarläroverken.

Utskottet fortsätter: »Den framstående karakteren af nu varande skolbildning synes öfvervägande bestå i anlitan och öfning af minnet.» Ja, först och främst skall den det, och, såsom ganska riktigt redan har blifvit anmärkt, det är lika omöjligt att begagna sitt minne utan förstånd som sitt förstånd utan minne. Båda samverka med och bero af hvarandra. Här är fråga om hvar öfvervigten bör läggas, och enligt min åsigt bör då en sådan öfvervigt läggas i början på minnet och senare på omdömet. Huru man emellertid kan påstå att denna öfvervigt nu är *mer* än tillbörligt lagd på minnet, är något, som jag ej kan förstå. Det har väl aldrig fallit någon in att tro att man med blotta minnet kan reda sig i matematiken. Det förstås, att nog gjorde mången försök dertill på *sin* skoltid, ty fick man icke sätta A och B i de rätta hörnen af en figur, så kunde det nog hända en och annan, att hans kunskap plötsligt tog slut. Det är sannerligen icke värdt för den, som ser och förmår bedöma våra nuvarande skolynglingars matematiska uppgifter, att säga, att de lösa dem blott med minnet. Jag skulle önska, att Utskottet ville försöka lösa några sådana examensuppgifter blott med minnet, för att, ifall det lyckades, kunna visa något i sanning psykologiskt märkvärdigt. Lika litet kan man i afgangsexamens öfriga prof reda sig med blott minne. Den, som med välvilligt öga vill se på dessa examens-scripta, måste erkänna, att såväl i svenska som i moderna språk och, jag vågar påstå det, äfven i latinet presteras nu sådana, som vitna om en omdömesförmåga och en insigt i ämnet, hvilka äro fullt jemförliga med dem man förr fick se.

Så kommer då sista punkten: »Någon särdeles *mognad* i insigter och för fortsatta studier hos dem, som genomgått elementarläroverket, kan man under sådant förhållande deremot ej begära eller ens vänta: lärjungarne hafva under skoltiden ej i tillräcklig grad blifvit satta i tillfälle eller nödvändighet att vid studierna tillika taga det egna omdömet med, eller öfverhufvud fått lära sig, huru mycket och väsentligt användningen deraf ingår i ett verkligt studium. Icke heller kan man hos dem göra anspråk på någon större *grundlighet*.» Jag kan icke, Herr Ordförande i Utskottet, begripa hvarför, då helt visst Utskottet hade mer än en Pegasus till sin disposition såsom sekreterare, det skulle på en simpel Rosinante rida spärr mot våra elementarläroverk! Jag förstår icke, hvarför det i denna viktiga angelägenhet skulle anlita en vanlig skrifvare, som icke förstått saken och derfor råkat törna emot än här än der.

Jag har nu genomgått motiveringen och utan tvifvel skall det synas de fleste, att detta skett med allt för mycken skärpa, men jag vet ock att det icke skett utan skäl. *Min* skärpa har varit framkallad af *den*, som nedlagts i detta betänkande. De flesta hafva säkert icke läst igenom det, men vid läsning och förnyad läsning deraf har jag icke kunnat annat än finna, att satsen »qui nimis probat, nil probat» full-

komligt träffar in derpå. Här är en öfverdrift i fördömande, som gör att den, som gerna vill sätta saken på dess rätta punkt och villigt medgifva allt hvad vi ännu behöfva göra för våra elementarläroverks förbättring, dock måste resa sig, för att sådant klander må tillbörligen motas. Det är ett attentat mot allt detta ärliga arbete, som sakkunnige män i komitéer, vid Kongl. Maj:ts rådsbord samt vid Riksdagen under 30 års tid nedlagt. Ty allt detta trampas nu under fötterna, utan ringaste grannlagenhet. Der sen I, mine Herrar, skälet till den skärpa, som jag mycket ogerna begagnat och annars icke skulle tilllätit mig.

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Jag kommer nu till det positiva: Huru skall allt detta förmenta onda kunna hjälpas? Jo, heter det, det är fullkomligt klart, »att endast genom ett fullständigt de båda liniernas åtskiljande arbetet och undervisningen inom hvardera kan ordnas och begränsas med sträng och uteslutande hänsyn till *dess* ändamål». Jag för min del har ingenting deremot, jag kan till och med ställa mig på den sidan, som anser, att detta vore i många afseenden nyttigt; men jag begriper icke, hvarför Utskottet sjelf öfvergifvit detta, som dock innebär en sund tanke. När vi nemligen komma till slutet, önskar Utskottet bibehållandet af en sammanslagning af de tre första klasserna och yrkar först derefter att linierna skola skiljas. Man känner dock mycket väl att en hvar, som vill att de klassiska språken skola göra kraftig verkan, måste konsekvent ogilla, att lärjungarne börja med tyska i stället för latin. Remediet är alltså känt, men af Utskottet lemnadt å sido. De tre första klasserna få stå qvar, och endast derefter skola linierna skiljas. — Mitt första svar är: de *äro* skilda; det har redan skett. Alltså: sammanslagningen har Riksdagen begärt och Kongl. Maj:t bifallit. Den finnes. Skilnaden i följande klasser är ock begärd af Riksdagen och af Kongl. Maj:t bifallen. Den finnes. Ty antingen jag i fjerde och femte klassen egnar mig åt klassiska studier eller reala, måste jag läsa kristendom, historia och geografi, matematik och så vidare. Det enda, realisten icke här skall läsa, är latin och han får derför i stället lära sig engelska.

Men, jag vet mycket väl, hvad som här menas, och jag vill gifva det all tillbörlig respekt. Derigenom, att lärjungarne på den klassiska linien måste läsa tillsammans med realisterne, blifva de icke alltid så undervisade, som om de voro för sig sjelfve. Läraren, anser man, kan icke under en lektion, t. ex. i kristendom, få använda ett betecknande latinskt ord, ty det förutsätter något, som en del af gossarne icke känner till. På reala linien är icke den gamla grekiska och romerska historien af samma betydelse som för dem, hvilka egnat sig åt de klassiska språkens studium, hvaremot den moderna historien spelar större roll för realisten. Egnar jag alltså för mycken tid åt denna senare, få lärjungarne på klassiska linien icke inhemta tillräckligt af gamla historien, och tvärtom. Utan att tillmäta alla dessa inkast någon afgörande vikt, vill jag dock medgifva Utskottet, att det ligger något önskvärdt i att skilnaden vore »fullständig». Då beklagar jag blott, att Utskottet förbigått det, som härvid är af största vikt att känna, nemligen kostnaden. Vore vi ett rikt folk, som jemte alla de läroverk, vi nu hafva, och hvaribland finnas en mängd mindre nödvändiga full-

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

ständiga läroverk, hade haft råd att i större antal skaffa oss de läroverk, som äro mest behöfliga, nemligen de femklassiga, hade vi visserligen gjort det 1873. Det är i mina ögon en ny och betänklig svaghet i Utskottets betänkande, att det ej för dem, som skola bevilja de nödiga anslagen, utredt dessas ungefärliga belopp, hvilket naturligtvis kommit att hos mängden afgöra benägenheten *för* eller *emot* den i fråga satta skrifvelsen. För att i detta fall komplettera Utskottets betänkande, vill jag göra en approximativ beräkning. För genomförande af linierernas fullständiga skiljande i fjerde och femte klassen skulle vid 54 läroverk behövas åtminstone 3 nya lärare vid hvarje, hvilket gör 162. Den lägsta lönen är 1,500 kronor; således utgör aflöningen för dessa lärare en kostnad af 243,000 kronor. Dervid få vi komma ihåg, att detta är i *lägsta* lönegraden. Beloppet bör emellertid, för att få en medelkostnad angifven, ökas med 50 procent, följaktligen sättas till 364,500 kronor. Dertill kommer, såsom ganska riktigt förut är sagdt, omkostnaderna för utvidgade skollokaler, ty detta behöfves på de allra flesta ställen. Fordom kunde en klass sitta på ena sidan af rummet och en annan klass på andra; men detta kan icke ske nu, emedan det anses verka allt för störande på undervisningen. Kommunerna få således vara betänkta på anskaffande af medel till detta behof, och de blifva ingalunda obetydliga. Detta skall jag dock icke längre sysselsätta mig med, ty det förefaller mig att vara långt mer en penningeaffär än en pedagogisk fråga. Tror staten sig om att för hvarje ringa olägenhet, som vid allmänna undervisningen kan uppkomma af en besparing, genast såsom en rik man afhjelpa detta, så har jag ingenting deremot.

Det har varit mig en synnerlig förnöjelse att höra en så bepröfvad skollärare, som den, hvilken nyss hade ordet, yttra, att skolarbetet är ringa och lätt under de tre första åren, och att således någon öfveranstängning derunder icke alls förefinnes, hvilket omdöme han till och med utsträckt till fjerde och femte klasserna. Han gaf mig derigenom ett kraftigt stöd för min åsigt, att äfven i dessa klasser icke finnes någon ansträngning, som är större än den som funnits förut, eller som i allmänhet der måste finnas. Jag är honom tacksam därför, ty det befriar mig från att ytterligare vidröra denna sak. Utskottet biträder derefter sjelf min åsigt genom följande yttrande: »I mån af sålunda förvärfvad säker grundläggning i några ämnen, samt i och med det samma vunnen öfning af krafterna, kunna på skolans senare stadium en flerhet af ämnen utan skada samtidigt af lärjungen studeras.» Der hafva vi således, tack vare Utskottet, det hela.

I fråga om öfveranstängningen har jag alltså med auktoriteter, som jag förmodar denna Kammarer funnit fullt jemförliga med Utskottets, visat att någon sådan egentligen icke finnes, och det är erkändt äfven af dem, som yrkat bifall till skrifvelsen, att den icke alls finnes i de tre första klasserna och i fjerde och femte klasserna icke i högre grad, än att densamma såsom tillfällig kan afhjelpas. Hjelpen kommer dock, såsom jag redan sagt, *icke* genom bildningsliniernas åtskiljande, såsom Utskottet synes antaga, och för hvilket antagande ej något skäl finnes anfördt, vare sig skriftligen af Utskottet eller här muntligen af någon enskild talare, utan denna måste, såsom af Riksdagen tydligt och bestämmt blifvit utsagdt och hvilket i en annan fråga äfven blifvit af mig

framhållet, ävägabringas genom en ökad praktisk duglighet hos elementarlärarne. Ty ännu stå vi på den punkten, att läroverken måste antaga lärare, låt vara med stora insigter, men utan pröfvad praktisk duglighet. Man må nemligen icke tro att man är eller blir någon god elementarlärare blott därför att man är en god folkskolelärare, icke heller därför att man är en duglig och förträfflig professor. Det är just nitet hos dessa unga och skickliga lärare, hvilka vilja hvar och en drifva fram *sitt* ämne och göra det på ett utmärkt sätt — hvadan i klandret således äfven ligger ett beröm — hvilket åstadkommer att öfveranstängning någon gång uppenbar sig, och som sålunda *icke* har sin grund i lagstiftningen, utan leder sitt upphof från förhållanden, som vi aldrig skola helt och hållet kunna undvika. Den tid skall nemligen aldrig komma, då icke *någon* lärjunge skall befinnas öfveranstängd, eller *någon* lärare icke finnes, som saknar tillräcklig insigt i hvad lärjungarne tåla. Derfor är det ock en god tröst att bland de unga lärarne äfven finnas en mängd äldre, hvilka veta att mätta det hela, äfvensom att rektorerne på grund af egen erfarenhet och uppmaningar från deras förmän lägga sig vinn om att undervisningen skall fortgå utan öfveranstängning. Att detta ändock icke alltid lyckas, medgifver jag mer än gerna; men ingen skall kunna förmå inbilla mig, ej heller någon af Eder, mine Herrar, att den tid skall komma, då en förman, eller en konung, eller en lag, blott därför att han är detta, får sina föreskrifter af alla vederbörande åtlydda. Vi hafva i det fallet allt för fårska och svåra exempel, för att våga hysa en annan åsigt.

Den punkt på sid. 9 i Utskottets betänkande, som börjar: »det har för öfrigt inom Utskottet framhållits» etc. synes mig lika litet som det följande stycket hafva något närmare sammanhang med Utskottets yttranden i öfrigt eller med sjelfva motionen. Då så är och då Utskottet till slut säger, att det härom »icke velat uttala något eget omdöme och ännu mindre velat föreslå Riksdagen att med någon detaljbestämning söka inverka på regeringens handlingsfrihet», anser jag mig här kunna förbigå desamma, ehuru jag vid ett annat förhållande skulle haft ett och annat att äfven om dem yttra.

Jag kommer nu slutligen till sjelfva konklusionen och ber då att få påminna denna Kammare hurusom Riksdagen i förnyade skrivelser till Kongl. Maj:t, vida mera omfattande än den nu ifrågasatta, äfven uttryckt en önskan om bildningsliniernas skiljande, naturligtvis med den mycket praktiska inskränknigen, att detta måtte ske endast i den mån sådant finnes ändamålsenligt och Riksdagen genom tillgängliga medel förmådde åstadkomma detsamma. Att nu ånyo framställa detta och det dels i en alldeles ny syftning, dels ock i en så ringa grad fullständigt, att det, enligt Utskottets eget slutpåstående, skulle gälla blott för fjerde och femte klasserna, deri kan jag för min del icke deltaga. Jag tror därför att denna Kammare skall finna det, lindrigast sagt, obehöfliga uti att till Kongl. Maj:t på grund af obefogade premisser afsända en diffus konklusion under form af en underdånig skrivelse.

Herr von Koch: Jag hör ropen på proposition redan innan jag börjat att yttra mig, men det kan icke afhålla mig från att uttala min anke i detta ämne, likasom jag äfven förut yttrat mig vid de tillfällen,

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

då denna viktiga fråga varit för handen. Jag har haft den särskilda anledningen dertill att, ehuru jag icke är en man af facket, jag haft barn att uppfostra och nu har jag andra, som i detta afseende intressera mig, nemligen barnbarn. Denna fråga är dessutom af intresse för mig därför att jag i 16 års tid sysselsatt mig mycket med en elementarskola.

När man hör från universitetens kansler en sådan sats uttalas, att studenterna nu komma till universiteten i sådant skick att de sjelfva behöfva handledning, så förekommer det mig som om detta gäfve en temligen god anledning att befara att *there is something rotten in the state of Denmark* eller någonting måste felas vid våra elementarläroverk, huru förträffliga de än må vara och huru många förtjenster jag än vill medgifva att de hafva. Då man å andra sidan, i fråga om allmänhetens och föräldrars klagomål öfver barnens öfveransträngning, hör den uppgiften, som, så vidt jag vet, icke blifvit vederlagd, att man har samma fordringar på kunskapsmättet i latin nu, som då man för detta ämne hade en tid, som förhåller sig till den närvarande som 66 till 46, tror jag att det knappt är möjligt att föreställa sig, att det icke skall blifva en viss grad af öfveransträngning, då man skall inhemta samma pensum på en i denna proportion förkortad tid. Hvad för öfrigt öfveransträngningen beträffar, har jag haft tillfälle att se huruledes den existerar, och jag har hört en otalig mängd föräldrar tveka att skicka sina barn i skolorna, därför att barnen under närvarande förhållanden blifva tvungna att tillbringa stundom halfva nätterna med att läsa hemlexor. Om den skrifvelse, som här är föreslagen, innehölle något som, i min tanke, skulle vara en panacé för att kunna afhjelpa de nuvarande bristerna, skulle jag med glädje instämma deri, men jag har icke kunnat öfvertyga mig derom. Jag tror, att felet ligger på andra ställen och att icke heller botemedlet bör sökas der det blifvit anvisadt. Det fel, som vidlåder systemet, är det, som till en del följer af det särskilda förhållandet i vårt land, att den som vill blifva en bildad man och följa med den allmänna civilisationen, har, likasom i andra stater med ett ringa antal innevånare, som talar dess språk, ett språk mera att lära än i de större kulturländerna, Frankrike, England och Tyskland. Det är den vikt, hvarmed man bedrifver språkundervisningen, som, enligt hvad jag tror, är det förnämsta skälet till att öfveransträngning eger rum. De skola lära sig alla dessa språk, och det slutliga resultatet blir, att i stället för att de under gamla tider vanligen kunde tala ett språk, nemligen latinet, och stundom äfven något annat, så kunna de nu hvarken tala latin — till och med i det lärda ståndet — eller något lefvande språk. Jag har tagit mig friheten att antyda några gånger förut, att elementarläroverken i Sverige skulle icke förbinda sig att lära eleverna mera än modersmålet och ett främmande språk, som jag skulle vilja vore valfritt, dödt eller lefvande. Dessutom skulle jag likvisst önska, att i de två språk, som hvarje mera bildad person nödgas kunna, men hvilkas uttal man måste inhemta i ynglingaåren, någon undervisning måtte meddelas af främmande lärare, så att icke uttalet sedermera måtte blifva alltför svårt att tillegna sig. Den lilla erfarenhet, jag under min lefnad inhemtat, är att när man kan sitt eget modersmål och ett annat lefvande språk, så kan man, om man har mycket starka motiv — om man t. ex. är kär och vill fria till en flicka —

lära sig ett främmande språk på sex veckor och, om man har mindre starka motiv, på sex månader. Men språk böra egentligen komma in genom örat; detta synes bäst deraf, att små barn med ofantlig lätthet lära sig främmande språk, då de höra detta talas. Men icke mera än ett främmande språk böra de lära sig jemte modersmålet. I min ungdom var det ett sorgligt förhållande med studiet af modersmålet. Bland rikets embetsmän, från de högsta till de lägsta, fanns det knappt någon som stafvade så bra, som hvilken skolyngling som helst nu för tiden. Det första man hade att göra när man från akademien kom in i embetsverken var att lära sig stafva, och jag vet exempelvis att det fanns en person, som dock fått *cum laude* i hufvudbetyg från akademien, hvilken person stafvade i sär 1826 med 18 på ena raden och 26 på den andra, och som icke någonsin kunde lära sig att skriva ut en expedition. Grundfelet ligger emellertid deri, att man vill lära eleverna för många språk; och de skola äfven lära sig att skriva alla språk, som de läsa, till och med grekiska, tror jag. Det är för mycket, och vill man fortsätta på det viset, blir det icke möjligt att förekomma den ytlighet, hvaröfver man med mera skäl kan klaga än öfver öfveranstängning. Botemedlet för det af Grefve Hamilton omnämnda förhållande att studenterna behöfva handledning vid akademien bör, efter mitt förmenande, sökas deri, att de få nödig handledning vid elementarläroverken. Den tror jag icke, att de få nu och icke kunna få så länge det är så stäldt att de skola få hemlexor. Det är dessa hemlexor som förorsaka öfveranstängning, slarf och ytlighet. Medlet att förekomma detta är kanske något dyrt, men det har försökts och lyckats, och det är det medel vi använde vid Barnängens skola i 16 år. All läsning skedde der i skolans stora salar och lärjungarne hade tillgång till en ordentlig handledning af sakkunnige lärare, men det kunna de nu icke få i följd af de nuvarande anordningarne, hvilket hufvudsakligen beror på oss, som hafva att bevilja medel. Om icke skollärarne hafva tillräckliga löner, och man icke reglerar åttonde hufvudtiteln på samma sätt som de andra, och tillser att icke lärarne behöfva springa från det ena läroverket till det andra och vara så kallade plurister, d. v. s. innehafva en mängd befattningar, så kan tiden medgifva dem att egna den omsorg som vore erforderlig vid öfverläsningstiderna. De skulle vara så affönade, att de i likhet med embetsmännen i verken ej behöfde vara på mera än ett ställe, men de äro snarare i samma ställning som de unga embetsmännen förr i verlden, hvilka sprungo i en mängd embetsverk för att få s. k. ljuspenningar och därför kallades för talgoxar. Förbättringen bör emellertid, som sagdt, gå i den riktningen, att ynglingarne slippa hemlexorna, ty detta skulle, i min tanke, vara det bästa medlet mot bristande handledning i skolorna. Om all läsning sker i skolan, så kunna ju otvifvelaktigt lärarne bättre kontrollera och få kännedom om hvarje yngling och se om han blir öfveranstängd eller icke.

Jag har här tagit mig friheten att tala om en gammal sak, som nu kommit ur modet, men som en tid var på modet, och jag har fått en särskild anledning deruti att Utskottet åberopat Kongl. cirkuläret den 6 Juli 1849 och kontrasigneradt af Genberg. Af detta cirkulär synes, att det var meningen att införa ämnesläsning för lärjungarne

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

enligt den vid Nya elementarskolan i Stockholm använda metod. Det var då en allmän önskan att få bort 1820 års skolordning, med hvilken man icke längre var tillfreds än att det redan 1823 var tal om att ändra den, hvilket föranledde tillsättandet af den stora uppfostringskomitén, i hvilken Kronprinsen och nästan allt hvad landet egde utmärkt deltog, och hvaraf resultatet blef införandet af den Nya elementarskolan, som egentligen skulle blifva en försöksskola. Att denna skola, som jag tror ästadkommit ganska goda resultat, lyckades mindre väl än den Hillska skolan vid Barnängen, ehuru väl den förra var tidigare och hade understöd af staten, berodde derpå att det knappt var möjligt att få några lärare, som icke voro fiendtligt stämda mot dessa nouveautéer i skolväsendet. Den Hillska skolan lyckades öfvervinna dessa svårigheter genom att betala bättre än hvad lärarne i allmänhet betaltes. Men skolan föll derpå, att man icke ville förutna lärarne förmånen att räkna dubbla tjänsteår, och derigenom hade de ingen utsigt att få pastorat. Lärarne frestades med lektorat, der de fingo räkna dubbla tjänsteår, och lemnade på sådan grund sina platser, och derpå föll denna skola, som dock hade sådane lärare, som Björling, Lindgren, May m. fl. Men eftersom det blifvit sagdt, att det är efter resultatet, som man skall bedöma en skola, så kan jag omnämna ett litet resultat af den Hillska skolans verksamhet; och det är att från denna skola, som blott varade i 16 år och icke hade en skilling i statsanslag, utan tvärtom motarbetades, hafva utgått icke mindre än 11 ledamöter af denna Kammare. Ungefär en tolfedel af denna Kammares ledamöter har bevistat Barnängsskolan och kanske den talangfullaste talaren i Andra Kammaren har också utgått derifrån. Detta vittnar något till fördel för det system, som der användes, och hvilket bestod uti ämnesläsning, fri flyttning och valfrihet i ämnena. Heltillståndet inom skolan var äfven särdeles godt, och dertill bidrog att man var angelägen att barnen skulle rekrea sig, då de kommo från läsesalarne. Under de 16 år skolan varade kunde icke någon enda lärjunge sägas vara skadad genom öfveransträngning; och likväl lyckades man hibringa något vetande i skallarne på barnen, såsom synes af det resultat jag nyss anført. Att någon öfveransträngning icke förekom berodde väl äfven derpå, att lärjungarne till följd af lärarens omedelbara handledning icke behöfde låta minnet öfvervældiga förståndet, utan de hade tillfälle att få upplysning om hvad de icke begrepo. Att den Nya elementarskolan icke helt och hållet lyckades, tillskrifver jag de ofantliga svårigheter man hade att kämpa emot, deruti att lärarne till stor del voro fiendtligt stämda mot systemet, och derfor är der så tillständt, att man icke kan helt och hållet undvara lexläsningen i hemmet.

Med de åsichter jag har och då jag icke är öfvertygad om lämpligheten af hvad här föreslagits, nemligen en radikal åtskilnad af realskolan och den så kallade lärda skolan, samt att göra detta så tidigt att barnen blefve utsatta för en slags predestination vid mycket tidig ålder, vågar jag icke, helst förslaget går i alldeles motsatt riktning mot 1849 års cirkulär, lägga min röst för Utskottets förslag.

Herr Ribbing: Jag börjar såsom den sist ärade talaren med att

säga, att jag hör ropen på proposition, och skall söka att ställa mig dem till efterrättelse, och detta så mycket hellre, som jag begärt ordet endast för att i några få afseenden besvara hvad som yttrades af den ärade talare, hvilken vände sig mot Utskottets förslag.

Jag kan icke jemföra hans argumentation, för att få bort hvarje fel i allmänhet och det af öfveranstängning i synnerhet från nuvarande skolorganisation, med något bättre, än den bekanta berättelsen om den, som lagt ett så stort lass på en häst, att denne icke kunde draga det ur fläcken, och som då resonnerade så, att om hästen icke kunde draga den ena pinnen, så kunde han icke heller draga den andra och den tredje och den fjärde — slutligen intet. Emellertid och då det var ett faktum, att hästen kunde draga en eller några pinnar, men deremot icke det stora lasset af dem alla, måste det hafva legat något slags fel i hela den körandes resonnement. Och på samma sätt, fruktar jag, förhåller det sig för den ärade talaren, då han frisagt skolorganisationen från fel och förnekat öfveranstängnings befintlighet i skolan, emedan han ej kunnat upptäcka bevis för det ena eller för anledning till det andra i den punkten, i den punkten och den punkten af Utskottets betänkande, hvardera ryckt ur sitt sammanhang med alla de andra; — hvarvid det alltid likväl kan återstå att taga i betraktande *alla* de faktiska förhållanden, Utskottet påpekat, i deras *sammanhang* och verkan af dem, i detta deras sammanhang sedda. Den värde talaren har sagt, att öfveranstängning fans lika mycket före 1849, — men saken var dels den, att vi då icke hade någon statistik, som utvisade det; dels ock den, att förut så få lärare funnos, som gjorde sin skyldighet, och att det *derför* icke blef så strängt *arbete* för gossarne, som det borde blifvit enligt skolordningen. Men hvad som mycket klarare, än all statistik i världen, uppenbarar om öfveranstängning finnes, det är föräldrarnes och målsmännens till barnen skarpa blick för dessas väl; denna blick har ej af nöden några statistiska tabeller, utan endast den simpla erfarenheten. Hvad åter angår lärarne före 1849, så får jag för min del och enligt min erfarenhet fritaga dem för den hårda, mot dem såsom *allmänt* gällande framställda beskyllningen; äfven före 1849 funnos både kunniga, dugliga och nitiska lärare, liksom det finnes efter 1849 lärare, som icke drifvas af ett ovist nit till att öfveranstänga lärjungarne, ehuru de måste lyda gällande skollag, äfven i de stadganden i denna, som utgöra den verkliga grunden till öfveranstängningen. Och *dessa*, de pligttrogna lärarne, vågar jag försäkra, voro och äro flertalet. Men om så är, torde det ock vara själfklart att skälen till befintligheten eller obefintligheten af öfveranstängning äro helt andra än det, att lärarne under olika tider skulle hafva fullgjort eller icke fullgjort sin skyldighet. Låtom oss blott erinra oss, att t. ex. enligt 1820 års skolordning läste två afdelningar i hvar klass, och medan läraren sysselsatte sig med den ena afdelningen, fick den andra tid att läsa öfver sina lexor, hvilket nu skall ske hemma. Låtom oss vidare erinra oss, att alla scripta då, enligt uttryckligt stadgande, skulle verkställas på lärorummet under lektionstimmarna, medan de nu skola ske hemma under lofstunderna, o. s. v. — för att ej tala om ämnenas mängd, ordningsföljd och gruppering samt storleken af pensa i förhållande till åt hvarje tillmätt tid. Att säga att öfveran-

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

strängning ensamt beror på lärarnes vare sig försumlighet i förra tider eller öfverdrifna nit för närvarande, öfverensstämmet således *icke* med erfarenheten, under det *faktum* af öfveranstängning *nu* fullständigt låter sig förklara och med nödvändighet följer ur helt andra, närvarande, omständigheter, hörande till skolans organisation genom lag, än uppgifterna om lärarne. Jag, så gammal jag är, är i denna stund informator, och har med få undantag varit det under hela min manna-ålder. Jag har derjemte varit i tillfälle, och är det fortfarande, att i detalj följa med en hel hop skolynglingars verksamhet och arbete, och jag får förklara, att det är på de stora uppgifter och stora pensa, hvilka enligt skollagen skola af dem presteras, som öfveranstängningen i allmänhet beror. Nu kan man naturligtvis härvid säga mig två saker, antingen: ni har icke sett förhållandena vid mer än ett läroverk: — men därför har jag i mitt förra anförande citerat yttranden från erfarna och kunniga lärare vid andra läroverk; — eller ock: ni har icke förmåga att göra en riktig observation och erfarenhet: — ja, derom kan tvistas, men jag må därför appellera till våra universitetslärare och till deras omdöme om resultatet af skolundervisningen, och det icke blott vid *ett* läroverk, utan hela rikets, ty från rikets alla läroverk komma lärjungar till universitetet. Om dessa lärares omdöme angående nyss nämnda resultat har universitetens ärade kansler förut talat; jag skall därför icke dermed upptaga tiden.

Den ärade talaren, som rigtade sig mot hela utskottsbetänkandet, har, med afseende på Utskottets yttrande om elementarundervisningens ensidiga rigtning på minnets användande och utveckling, sagt att det är mycket rätt att minnet användes och tages i anspråk öfvervägande i början af undervisningen, — hvarmed han menade vid elementarundervisningen — då deremot förståndet öfvervägande borde tagas i anspråk under universitetstiden. Derfor, sade han, beror nu den mindre utvecklingen af förståndsverksamheten eller bristen på den intellektuella bildningen hos studenterna på fel vid universitetet och studierna der, och derpå att vistelsen vid universitetet ej utsträcker så länge, som förr. Jag skall, för att icke fördjupa mig i detaljer, mot detta yrkande blott göra en enda anmärkning. Man måste vid elementarläroverken lära sig hvad det vill säga att begagna förstånd vid studierna, för att sedermera kunna göra tillbörligt bruk deraf vid universitetsstudierna, ty allt, till och med konsten att lära sig, måste man *lära*; den flyger icke på en fulljädrad. Någon särdeles förlängning af universitetsstudierna förr mot nu känner jag för öfrigt icke till. Jag har varit vid universitetet i 40 år och har icke observerat, att det nu per medium går fortare der med slutande af studierna, än förr.

Den ärade talaren har — med hänsyn till Utskottets klandrande anmärkning vid det fragmentariska och mindre grundliga i den bekantskap, lärjungarne *nu* finge göra med ämnen och auktorer — frågat, och med mycket höjd röst frågat: hvar hafva vi då de utmärkte män, som skulle hafva bildats af skolan före 1849? Den frågan kan man, förstås, göra, och att gifva svar derpå kan ju anses vara kinkigt. Vilja Herrarne, så skall jag emellertid såsom svar kunna räkna upp rätt många och — låt mig säga det utan skämt och utan smicker — åtskilliga, som äro ledamöter af denna Kammare. Men det finnes

vissa förhållanden, då, såsom ordspråket säger, exempel äro förhatliga; — och kanske det icke vore passande att göra detta uppräknande. Jag skall därför i korthet svara på frågan: dessa, efter hvilka den ärade talaren så skarpt frågade, äro de framstående personer, som nu äro i medelåldern eller litet öfver medelåldern, hvilka i skolan vunnit en högre grad af formel bildning; ty dessas skolbildning faller före 1849. Så sällsynta äro ej heller, utom eller inom Riksdagen, sådana män, att man skulle behöfva med ljus och lykta eller med skarpa frågor leta efter, hvar några utmärktheter bland dem finnas.

Den ärade talaren har sagt, att om man med hänsyn till studiet af latin skall skilja linierna, det är orätt att, såsom Utskottet gjort, fordra skilsmessa först efter tredje klassen. Den som läser klämman i Utskottets betänkande torde finna, huru det med detta klander förhåller sig. Vidare har han sagt, att fjerde och femte klasserna redan äro skilda. Jag får, Gud nås, lof att kort och godt förklara, att jag icke kan gå in på det. I fjerde klassen läsa realisterna 8 timmar engelska och de andra 8 timmar latin; i annat fall tror jag icke att någon skilnad kan uppvisas — man kan ju se efter på läseschemat. På samma sätt är det i femte klassen. Så har han vidare sagt: *fullkomlig* skilsmessa är det kanske, som Utskottet vill säga och menar; — och han har då kommit fram med mycket stora siffror för att visa de afskräckande kostnaderna af en sådan der »fullkomlig» skilsmessa. Jag skall i det fallet bedja att få erinra om några ord af Riksdagen år 1874 i dess skrifvelse N:o 39, der det säges: »Då för ett slutligt genomförande af sådana anordningar vid elementarläroverken, hvarigenom den reala undervisningen skall komma att intaga den sjelfständiga ställning, man afsett, det torde finnas nödvändigt, icke allenast att indraga dylik undervisning vid en del läroverk, der den förut meddelats, utan äfven att öka det nuvarande antalet lektorer», så har Riksdagen funnit skäl att hos Kongl. Maj:t begära undersökning, huruvida icke å andra sidan äfven åtskilliga klassiska läroverk skulle kunna indragas. I det afseendet gick Riksdagen då så långt, att den slutade sin skrifvelse sålunda: — »följden här af måste blifva den, att den klassiska undervisningen bör kunna meddelas i färre läroanstalter och, om icke inskränkas till det antal som fans före år 1856, då hvarje stift hade endast ett klassiskt läroverk, åtminstone bibringas vid ett betydligt ringare antal läroverk än för det närvarande är fallet.» Härmed har således Riksdagen för sin del angifvit, såsom medel för en fullständig skilnad och för möjligheten att stå ut med kostnaden vid en sådan, två åtgärder: den ena lärarekrafternas tillökning och den andra indragning af den klassiska linien på vissa ställen.

Den ärade talaren kom mot slutet af sitt anförande tillbaka till öfveransträngningen, citerade »med mycket nöje» en föregående talaresh intyg, att sådan i 4:de och 5:te klasserna ej behöfde finnas, och slutade med att säga, att öfveransträngning icke finnes annat än hos en eller annan lärjunge, och att den på det sättet *alltid* skall finnas. Talaren hade i början af sitt anförande, för att visa huru litet öfveransträngning finnes, åberopat intyg från myndigheterna, att *helsotillståndet* öfver hufvud taget vore godt vid våra läroverk. Utskottet har i detta hänseende på sidan 3 i betänkandet erinrat, att det anser sig på goda

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

skäl kunna påstå, att öfveransträngning finnes, icke blott der sjukdom framträder till följd af läsningen, utan äfven der mindre kraftfullhet till själ och kropp vid själsarbete och kroppsöfningar, vid allvar och lek, och mindre energi och lifaktighet visar sig, än som för en frisk och sund människa i allmänhet, och en frisk och sund *ung* människa i synnerhet är tecken till helsa, och hvilkas frånvaro är tecken till ohelsa. Men jag ber att ock få draga fram en auktoritet i förevarande fråga. Det är den ärade talaren själf i hans anförande i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition angående läroverken, N:o 29, vid 1873 års riksdag, der han, bland annat, säger: »För egen del öfvertygad derom, att tillräckligt betänkliga och nog allmänt befintliga yttringar af öfveransträngning visat sig och ännu visa sig bland ungdomen vid våra läroverk, dels i ett försvagadt helsotillstånd, dels i bristande uthållighet vid arbete, eller i saknad af ungdomlig lefnadsfriskhet och håg till själfverksamhet» o. s. v.

Den ärade talaren har å ena sidan nämnt, att han med en viss obenägenhet gått så skarpt till väga i sitt anförande, som han säger sig hafva gjort. Hvad han der *kallar* skärpa, förundrar mig icke det ringaste, utan synes mig vara något helt naturligt för talaren; om det för öfrigt *är* skärpa, nemligen i afseende på sak, dess bedömande och kriticerande, derom kunna meningarne vara olika. Deremot påstår han, å andra sidan, att Utskottets utlåtande innebär ett »attentat» mot Kongl. Maj:t och Riksdagen, och en förklaring, att allt arbete i skolfrågan af dessa höga myndigheter under 30 års tid varit alldeles förfeladt, samt att resultatet af uppfostran i skolan skulle, enligt Utskottets förmenande, vara, att de uppfostrade vore mer eller mindre idioter. Det senare påståendet lider må hända af en viss öfverdrift i uppfattningen af hvad Utskottet velat säga och sagt. Hvad angår betänkan- det i det hela, ber jag att få erinra om, att detsamma icke är eller afser att vara en fullständig beskrifning eller karakteristik på elementarläroverken i alla deras förhållanden; utan det utgör en motivering för yrkande af behovet af vissa ändringar uti elementarläroverkens organisation. Men för att visa behovet af sådana, behöfves icke att tala om, uti hvilka afseenden våra läroverk äro goda, bra och tillfredsställande, ty så till vida behöfves *icke* någon förändring. I förbigående anmärkte jag i mitt förra anförande, att Utskottet emellertid äfven har uttalat sitt erkännande af hvad som blifvit gjordt till förbättring och framåtgående, särskildt från och med 1856, och den skolordning som då, den första under det nya skicket, utgafs. Jag må tillika erinra om det faktum, att den man, som nu är Chef för Ecklesiastikdepartementet, var ordförande i den af Riksdagen 1857 begärda komité, som började att föreslå förbättringar och förändringar i då befintliga förhållanden, hvilka förslag fingo sitt uttryck i 1859 års skolstadga. Då man deremot anser förändringar ännu alltjemt nödiga och skall gifva skäl för sådana, så visar man ju på det, som är otillfredsställande. Det har varit hvad Utskottet ansett sig hafva till uppgift, då det skulle anföra motiv för sitt tillstyrkande af bifall till motionen. Men att dessa motiv skulle innebära det påståendet, att allt som hittills blifvit gjordt — efter 1849 förmodar jag den ärade talaren menade — varit totalt misslyckadt, det motsäges af de klara orden i Utskottets

betänkande. Rom byggdes icke på en dag; det kan finnas mycket bristfälligt, som kan behöfva afhjelpas, men deraf följer icke, att man påstått, att det hela är totalt misslyckadt, och ännu mindre att, till följd deraf att många brister visas vara kvar, oakadt mycket kan vara förbättradt, man skulle menat eller sagt, att lärjungarne, när de gå ut från skolan, äro idioter.

Jag skall icke vidare uppehålla tiden. Jag har härmed vidrört de punkter i talarens anförande, som angingo *saken* i fråga; de andra lemna jag derhän, och fortfar i mitt vördsamma yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Man kan icke förundra sig, om en talare med mycken värma och vidlyftighet anfallit Utskottets förslag, då han själf är kontrasignant af den nu gällande skolordningen. Dock borde det något mildra hans känslor, att icke någon, icke ens Utskottet sagt, att tillståndet, efter utfärdandet af den sista skolordningen, blifvit sämre än förut. Man kan till och med erkänna att genom densamma åtskilliga förbättringar kommit till stånd, ehuru man anser att ännu återstår från gamla tider mycket, som behöfver förbättras. Man gör således, efter mitt förmenande, icke något anfall mot hans verk, då man önskar att våra elementarskolor måtte undergå sådana förbättringar, som erfarenheten ådagalagt att de behöfva.

Den kritik, han utfört mot Utskottets betänkande, drabbar icke det slut, hvartill Utskottet kommit. Det är nemligen icke så förhållandet, att slutet nödvändigtvis måste vara förkastligt, äfven om man skulle medgifva att motiveringen varit ofullständig eller på något sätt mindre lättfattlig. Om en sats är riktig, förlorar han icke sin riktighet derför, att han försvaras på ett sätt som icke af alla gillas.

Hvad sjelfva slutet åter angår, så medgaf den ärade talaren, att de båda liniernas åtskiljande eger ganska väsentliga fördelar; och för min del tror jag att deras sammanhållning är det väsentligaste man kan mot de nuvarande läroverken anmärka, derför att deras brister icke kunna på något annat sätt fullständigt afhjelpas än genom liniernas åtskiljande. Mot detta åtskiljande har man egentligen gjort två anmärkningar: den ena angående kostnaden och den andra att ynglingarne derigenom skulle blifva tvungna att i förtid bestämma sin blifvande bana. Hvad kostnaden beträffar, har man genom en beräkning, införd i pedagogisk tidskrift, ådagalagt, att den icke är så väsentlig som man velat utnåla den, och den skulle naturligtvis kunna betydligt reduceras, kanske till och med till intet, om man på samma gång förminskade de klassiska läroverkens antal. Vidkommande åter frågan om nödvändigheten för ynglingarne att i förtid bestämma sin framtidsbana, om linierna åtskiljas, har jag vid ett föregående tillfälle så vidlyftigt yttrat mig derom, att jag icke nu vågar upprepa hvad jag då sade, i synnerhet som jag icke vill ur protokollet uppläsa hvad som der kan inhentas.

Men det är två omständigheter som jag här vill något vidröra. Den ena är, att om ynglingarne på den reala linien der fått en fullständig och god undervisning, d. v. s. om man genom ett ändamålsenligt ordnande af undervisningen inom denna linie gjort undervisning

*Förändrad
anmärkning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken. (Forts.)

till hvad den kan blifva, bör det icke lägga hinder i vägen för dem, som sedermera för någon akademisk examen nödvändigt måste kunna latin, att vid universitetet inhemta det latinmätt som är nödvändigt för ett lägre betyg till hvilken akademisk examen som helst. Det förekommer redan nu icke så sällan vid universitetet att, när en studerande inskrifvit sig, som vid afgang från läroverket endast fått betyg på den reala linien, men omständigheterna föranleda att han sedermera vill taga en akademisk examen, der latin fordras, han inhämtar kunskap i latinet vid universitetet. Det är således icke en nödvändighet att de behöfva i förtid bestämma sig för sin blifvande bana.

Frågan om liniernas åtskiljande tror jag också vara afgörande med afseende på öfveranstängningen, hvarom åtskilliga talare här yttrat sig. Jag fäster mig dervid mindre vid den fysiska öfveranstängning, som skulle åstadkomma en bestämd sjuklighet eller sjukdom, ty i detta afseende är förhållandet icke sämre nu än under föregående tider — de uppgifter man har synas antyda, att sjukligheten snarare minskas än ökas — men det är en öfveranstängning, som visar sig på annat sätt, som röjer sig såsom en allmän slapphet i arbetskraften, i arbetsförmågan och i förmågan af sjelfverksamhet; och det är denna öfveranstängning som endast kan förekommas derigenom, att man i afseende på ämnenas inträde i undervisningen och sättet för dess meddelande åstadkommer de förbättringar, som nu icke kunna ega rum.

Hufvudsaken i Utskottets förslag är liniernas åtskiljande, men då detta icke låter sig verkställas på en gång, emedan en omreglering af läroverken fordrar tid, har Utskottet ansett att det redan vore något vunnet, om man gjorde skilnaden fullständig i 4:de klassen. Äfven om man skulle erkänna detta, är det icke nödvändigt att, såsom den ärade talaren yttrade, kristendomsundervisningen skall ske särskildt för de olika linierna, ty då denna undervisning är för dem alldeles lika och till följd af sin natur måste vara det, finnes det icke något hinder att denna undervisning meddelas af samma lärare på båda linierna på en gång. Men det viktiga är att i alla sådana ämnen, der undervisningen på ett eller annat sätt bör vara olika för att leda till det slutliga mål, som man eftersträfvat, en skilsmessa emellan lärjungarne eger rum. Jag yrkar fortfarande bifall till betänkandet.

Friherre Klinckowström: Det hade varit önskligt att föräldrar och målsmän inom denna Kammare hade litet allmännare än som nu skett uttalat sina åsikter i denna viktiga fråga.

Vid frågan om ungdomens väl eller ve, hvilket är detsamma som fäderneslandets, och i synnerhet rörande ungdomens öfveranstängning i elementarläroverken, skall man verkligen hafva tillstoppat sina öron för att icke hafva hört de rop af missbelåtenhet och smärta, som öfverallt i landet låtit sig förnimma.

Jag tror, att denna öfveranstängning i väsentlig mån skulle kunna upphävas, dels derigenom att färre läroämnen inlärdes och dels derigenom att språkundervisningen i stället för att såsom nu behandla *fyra* språk, deraf tre främmande, förutom modersmålet blott behandlade *ett*, och slutligen derigenom, att examensläsningen och examenstagandet, i stället för att såsom nu vara koncentrerade på ungdomen och den unge

mannen vid den tid, då han skall ingå i rikets tjänst, fördelades på två terminer, hvarigenom hans undervisningstid äfven inträffade vid en mognare ålder, då han mera utvecklade både sin fysik och sina själskrafter. Vi veta alla mycket väl, att i några få fall en sådan fördelning af examensläsandet finnes, och att den burit rika frukter lärar icke kunna bestridas.

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

Den unge mannen, som kommer in i embetsverken, har i och för sin tjänst jemförelsevis litet att göra och han har så mycken tid öfrig, att han icke lyckligare kan använda densamma än genom att fortsätta sina studier; och att detta både för honom sjelf och för det allmänna skulle kunna vara af stor nytta, det finnes väl icke tu tal om.

Hvad öfveransträngningen beträffar, så tror jag, att den till stor del beror derpå, att undervisningen börjar allt för tidigt. Vid sjelfva elementarläroverken är det väl i allmänhet föreskrifvet, att barnen skola vara 10 år för att vinna inträde, men vissa skolor finnas i hufvudstaden, hvilka börja med en och stundom till och med två s. k. förberedande klasser, der barn, som ännu icke fyllt 7 år, intagas och få åtnjuta undervisning.

Jag tror för min del, att barnens uppfostran icke i allo göres i skolan, utan att den bör delas mellan skolan och hemmet; men om vi räkna den tid, som åtgår till undervisningen i skolan, för gåendet till och från skolan och för lexläsningen i hemmet, så återstår för uppfostran i hemmet snart sagdt ingen tid. Kan väl detta vara riktigt? För min del betvivlar jag det högeligen.

Om man inskränkte undervisningen i språk -- modersmålet härvid icke medtaget i räkningen -- från *tre* språk till *ett*, så tror jag, att derigenom ganska mycken tid skulle vinnas.

Ser man nemligen på förhållandet i detta afseende vid elementarläroverken, så finner man, att för språkundervisningen åtgå 88 timmar. Då nu lektionstimmarne antal inalles är 200, så är det icke långt från $\frac{1}{3}$ af hela lektionstiden, som tages i anspråk i och för undervisningen i moderna språk, och kunskaperna i dessa språk blifva ändock, såsom en talare har antydt, högst ofullständiga och otillräckliga för det praktiska lifvets behof. Det vore mycket bättre att *grundligt* studera *ett* språk och lära sig att *tala* det, än att lära sig *tre* språk illa och icke kunna tala något af dem.

Att sjuklighet genom denna öfveransträngning och denna långa vistelse i skollokalerna iritater sig hos skolungdomen, lärar väl ingen kunna bestrida. Jag vill i detta afseende blott hänvisa den tviflande pedagogen till ett särdeles sakrikt anförande, som Professor Kjellberg hållit i Upsala läkareförening och hvilket är till allmänt tryck befordradt. Den utredning, som der är gjord, visar på ett slående sätt behofvet af att en väsentlig förändring i detta afseende vidtages, ty det lider väl intet tvifvel, att sammanträngandet af stora klasser i små lokaler högst ofördelaktigt måste inverka på barnens helsotillstånd.

Jag tror att, om man anslog större tid åt kroppsöfningar än som nu är tillmätt åt den studerande ungdomen och minskade något på skoltiden, så skulle detta utöfva ett välgörande inflytande på ungdomens helsotillstånd och med tacksamhet erkännas af föräldrar och målsmän.

Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

Man har här yttrat, att det vore skäl att, såsom motionen afser, afskilja de två undervisningslinierna från hvarandra, men deremot har invändts, att kostnaden derför skulle blifva så betydlig. Jag förmodar att, om ett bättre ändamål med undervisningen kan vinnas för den studerande ungdomen, Riksdagen, derom öfvertygad, icke skall se på kostnaden; ty om någon kostnad är välsignelsebringande för det uppväxande släktet och derigenom äfven för fäderneslandet, så är det väl kostnaden för ungdomens undervisning, och skulle icke tillräckliga medel finnas, så tror jag, att man borde spara på andra utgifter för att få statsmedeln att för detta ändamål blifva tillräckliga.

Det är sorgligt, mine Herrar, att se ungdomen komma ur skolorna här i hufvudstaden: de stackars ynglingarne se ut, som om döden med sin kalla hand hade smekt deras bleka kinder. Det finnes väl icke något ämne så viktigt för Riksdagen att beakta, som att vi få någon förändring till det bättre i detta beklagliga fall, och jag skulle för min del hafva önskat gå längre än Utskottet föreslagit i afseende på den underdåniga skrifvelsen till Kongl. Maj:t; men då jag icke väckt någon motion i detta afseende, så vill jag inskränka mig till att på det lifligaste förorda bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Wennerberg: Jag kan lofva att vara mycket kort denna gången och jag skall också hålla det.

Först vill jag, medan jag kommer ihåg det, vända mig mot den siste talaren och mot honom blott säga, att det är med stor glädje som jag är från år ser denna ungdom, som tillhör de offentliga läroverken, med allt mer rödblommiga kinder och hurtigt mod springa till och ifrån skolan.

Jag yttrade mig visst något otydligt, då jag för en stund sedan frågade, hvar de utmärkte män äro, som studerade efter 1820 års skolordning, eller också missförstods jag af en talare, som upptog detta spörsmål. Jag har dock rätt att fordra, att man tager begreppen hela, äfven om de bestå af flera ord, och min ärade motståndare vet bättre än jag, att sådant är billigt och bör vara händelsen äfven i detta fall. Jag sade: hvar äro de utmärkte män, som en gång i den forna skolan så fördjupade sig i de gamle auktorerne, att de der tillegnade sig deras stil och åskådningssätt? Jag frågade icke efter utmärkte män i allmänhet och utan denna bestämning, ty sådana finnas ganska många i vårt land.

Det är universitetsstudierna, der de rätt bedrifvas, som föda denna mognad, grundlighet och denna spontaneitet i arbetet, som man ej med rätta fordrar af elementarundervisningen. Det är här nämndt af åtskillige talare, att de hafva haft enskilda bref från erfarne skollärare, som delat deras åsigt. Jag beder Kammaren vara öfvertygad om att jag talar sanning, då jag säger, att jag har en massa enskilda bref, också från erfarne skollärare, som dela min åsigt, men jag betraktar enskilda bref såsom enskilda bref.

Hvad som uppkallade mig att begära ordet, var naturligen citatet af mitt yttrande vid 1873 års riksdag angående öfveransträngningen. Det torde knappt vara nödigt att påminna om, att jag icke nekat öfveransträngningens befintlighet och behovet af att göra det yttersta för

att få bort den äfven i de 7 fall af 100, der den ännu står qvar; men jag har påstått — och hoppas, att jag deri har rätt — att skälet till denna öfveransträngning ligger på ett helt annat ställe, än der det af Utskottet blifvit lagdt.

Slutligen bör jag också nämna, att jag med flit gått förbi hvad som står i motionen och i Utskottets utlåtande angående den högljudda och allmänna klagan öfver ynglingarnes öfveransträngning och mångläseri, som nu lärers finnas. Att den är *högljudd*, det kan jag med motionen i hand icke neka; att den är *allmän*, det har jag nyss sökt att med officiella handlingar visa, huru dermed förhåller sig, och jag tror, att man hädanefter skall finna nödigt att, då man vill tala derom, sätta det i relation med andra tider och andra länders förhållanden och se till, huruvida det blifvit bättre eller sämre. Ingenting lärers väl vara så fullkomligt bra, att icke någon anmärkning deremot kan göras, och i en så ofantligt svår sak som uppfostringsväsendet, kan lättast den okunnige, som tror att allt kan göras på en gång, hitta på åtskilliga brister. Man får emellertid sträfva så godt man kan, och det vore en stor orättvisa mot Riksdagen att säga, att icke Riksdagen med nit och intresse lagt sig ombord med denna viktiga fråga och, så vidt jag förstår, gjort det på ett riktigt sätt.

Då nu denna i fråga satta skrifvelse icke innehåller detsamma, som Riksdagen skrifvit förut, utan blandat bort i detaljer sjelfva hufvudsaken, som af Riksdagen förut blifvit fastställd, så kan jag för min del icke finna annat, än att, om skrifvelsen skulle afskickas, den betydligt skulle förlama intrycket af de två kraftiga och väl uppsatta skrivelser, som förut i ämnet blifvit afsända.

Slutligen en obetydlighet: Einedan min af mig högt ärade motståndare talade om *sin* erfarenhet, så må det tillåtas mig att, som det heter, »i fåvitsko» äfven tala något om *min*. Jag har varit lärjunge i de gamla läroverken *före* 1849, jag har i 16 år varit lärare i elementarläroverk *efter* 1849, jag har såsom tjänsteman i flere år rest omkring i vårt land och besökt ett stort antal af Sveriges högre och lägre skolor, jag har sedan flere gånger rest i främmande land, icke såsom turist, utan med uppdrag att taga reda på undervisningsväsendets tillstånd i de olika länderna, och jag har fullgjort allt detta så godt jag kunnat. Och min öfvertygelse, stödd på denna erfarenhet, är, att vårt undervisningsväsende under de senare åren gått betydligt framåt, så att det med rätta tillvunnit sig utländingens erkännande, och att, om det allt framgent får på samma sätt och i samma riktning fortfara, det allt mer och mer skall förmå att förverkliga landets förhoppningar.

Jag beder nu Kammaren om ursäkt därför, att jag talat om mig sjelf; men skälet dertill har icke varit något annat, än att jag äfven mot mina motståndares *enskilda* erfarenheter velat sätta en *enskild* erfarenhet.

Herr Statsrådet Carlson: Af grundsats yttrar jag mig ogerna i en diskussion, som föres om en underdånig skrifvelse, utaf det enkla skäl, att de, som skola, om denna skrifvelse kommer till stånd, mottaga och behandla densamma, hellre böra lyssna till åsigtorna hos dem, som skola aflåta skrifvelsen, än sjelfva i någon mån inverka på beslu-

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken. (Forts.)

tet. Under denna diskussion har likväl så mycket blifvit yttradt i afseende å vårt skolväsendes hela tillstånd, att jag icke kan helt och hållet med tystnad bevista öfverläggningen. Äfven en annan omständighet har varit egnad att afhålla mig från att uti frågan yttra mig, nemligen den, att då man dagligen och stundligen har att göra med de ämnen, som beröras af diskussionen, så erbjuder denna så talrika beröringspunkter och kan gifva anledning till så många upplysningar att, om jag skulle gå in i detaljer, jag skulle besvara Kammarerna allt för mycket. Jag skall emellertid bemöda mig att vara ganska kort.

Det betänkande, som här föreligger, innehåller två nästan skilda delar, den ena motiven och den andra sjelfva det framställda förslaget. Hvad den förra delen eller motiven beträffar, så hafva de redan blifvit så utförligt granskade så väl af den ärade talare, som näst före mig hade ordet, och af den, som öppnade diskussionen, som af en ärad talare, hvilken sjelf är tillsyningsman vid ett stort läroverk, att dertill är mycket litet att tillägga. Det kan verkligen förekomma, att på spridda punkter sådana förhållanden ega rum, som gifva anledning till betänkligheter och kräfva rättelse, utan att man derföre behöfver uppdraga en så mörk målning af tillståndet i detta hänseende, som Utskottet gjort.

Jag ber att få i afseende å det fysiska tillståndet inom skolorna anföra några ord ur den berättelse, som för det senast förflutna året inkommit från Gymnastiska Centralinstitutet, hvilket har att årligen afgifva en sådan redogörelse. Den är grundad på uppgifter från samtliga gymnastiklärare i riket och bör således icke sakna stöd af noggranna iakttagelser. I denna berättelse heter det: »Huru mycket, som än må återstå att önska i afseende på elementarläroverkens bättre anordning i ett eller annat afseende, synes det närvarande tillståndet dock ingalunda vara egnadt att väcka några egentliga farhågor eller ens några allvarsamma bekymmer för det uppväxande släktets fysiska beskaffenhet». Derefter heter det: »Fria lekar på lofstunderna förekomma allmänt». Detta sista anför jag med anledning af hvad Utskottet i afseende på ungdomens lekar yttrat.

Det är egentligen ur tre källor, ur hvilka styrelsen kan hemta en noggrannare kännedom om skolornas tillstånd, nemligen dels ur denna berättelse och i sammanhang dermed ur den berättelse, som afgifves af Gymnastiska Centralinstitutets föreståndare, hvilken hvarje år besöker en del af skolorna och afgifver berättelse öfver sina dervid gjorda iakttagelser, dels genom de inspektionsresor, som företagas af Chefen för läroverksbyrån, och slutligen genom de censorer som bevista afgångsexamina och derefter hvarje år samlas för att till Departementschefen afgifva sin berättelse. Dessa särskilda källor gifva icke anledning till afvikelse från den åsigt, som blifvit uttalad af Gymnastiska Centralinstitutets direktion.

Med afseende derpå att en andlig förslappning allmänt skulle förekomma bland skolungdomen, så får jag säga, att en sådan iakttagelse alldeles icke öfverensstämmer med den erfarenhet, som vunnits under inspektionerna. Jag tror icke heller, att rektorerna, som vid alla möten, vid hvilka jag varit närvarande, haft att yttra sig just i dessa ärenden,

kunna vidgå att ett sådant tillstånd i afseende å skolungdomens själsförmögenheter kan anses rådande.

Den slutpröfning, som för närvarande är anordnad vid läroverken, är icke egnad att framkalla en brådstörtad läsning, emedan de kurser, hvilka man icke sällan åberopar såsom för stora, i sjelfva verket icke äro bestämda mera än i ett par läroämnen, utan det beror på lärarne både till hvilket omfång och med hvilken utförlighet de vilja meddela sina ämnen, och vidare, medan man dervid lägger mera vikt på sjelfva *sättet*, huru lärjungarne tillegnat sig hvad som meddelas dem — och detta är väl hvad man här bör mena med sjelfverksamhet — än på förmågan att ur minnet upprepa hvad som blifvit lärdt.

Detta oakadt är det oförnekligt, att på spridda punkter sådana företeelser förekomma, som man plägar benämna öfveranstängning, och som äro framkallade af en mängd olika orsaker, bland hvilka en större del äro dels af lokal, dels af individuel natur. Bland de orsaker, som kunna mera allmänt härvid inverka, bör i främsta rummet räknas införandet af ämnesläsning bland lärarne, hvilken, i vissa afseenden en fördel, i andra innebär en fara. Förut, då en lärare undervisade i klassens alla läroämnen, måste han nemligen sjelf lägga band på sin undervisning, så att den ej blef för vidt omfattande och ansträngande; nu åter skola dessa band bero på samråd lärarne emellan och på de inskränkingar, som hvar och en af dem måste ålägga sig för att det hela ej må taga för stora dimensioner. Jag behöfver icke närmare utföra, huru mångfaldiga de olika förhållanden äro, som dels å lärarnes sida, dels å lärjungarnes, kunna föranleda dertill, att de senare alltför starkt ansträngas, men min fulla öfvertygelse är, att hvad Utskottet här anført, är framställt i allt för bjerta färger.

Det är långt ifrån att dessa förhållanden icke skulle vara uppmärksammade; ett oupphörligt stilla arbete fortgår för åstadkommande af en förbättring. Det är här icke lagen, utan lagens tillämpning som är hufvudsaken. Man tror någon gång, att en förändring i denna tillämpning skulle kunna inträda hastigt eller med ett slag; men detta är ett ogrundadt antagande; nästan alla förändringar på detta fält fordra tid, och detta beror väsentligen derpå, att läraren, långt ifrån att kunna på en gång förändra sina vanor och sin öfvertygelse, endast då kan handla rätt, när han fullkomligt insett grunden för ett nytt sätt att gå till väga.

Endast för några dagar sedan återkom inspektören från sin sista resa; jag har, såsom alltid sker, tillfrågat honom om hans mening i det nu i fråga varande hänseendet, och den öfverensstämmer verkligen icke med den, som Utskottet uttalat. Men icke blott den centrala styrelsen, utan äfven styresmännen i orterna så väl som rektorer och lärare äro stadda uti ett oafåtligt arbete för att besegra de svårigheter som förefinnas, och jag kan för min del icke annat än vitsorda rektorers och lärares nitiska sträfvanden i denna riktning.

Den andra delen af Utskottets betänkande, som mindre än motiven varit föremål för diskussion, är sjelfva det förslag, som blifvit af Utskottet framställt. Derom skulle jag vilja säga, att, ehuru väl man icke med skäl kan påstå, att öfveranstängning utgått derifrån att linierna en följd af år varit sammangjutna, så är det klart, att, om de

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Förändrad anordning af undervisningen vid elementarläroverken.
(Forts.)

skiljas så, att hvardera linien framgår rakt emot sitt mål utan att hämmas af det afseende, som eljest måste göras på den andra, så måste en besparing af tid och krafter uppstå, som föranleder att målet vinnas med mindre arbete. Det är också min tanke att, all sedan den starka sammanslutningen mellan linierna infördes, som för snart 30 år sedan trädde in verket, har till följd deraf inom läroverken legat en fördold anledning till oro och till olägenheter, som med alla vidtagna förändringar icke kunna fullkomligt öfvervinnas. Jag tror ock, att den öfvervägande delen af lärarne anser att, om hvardera linien får odeladt syfta till sitt mål, skall detta hafva en välgörande inverkan på undervisningen.

Hvad sjelfva den föreslagna skrifvelsen beträffar, så skulle jag vilja säga, att den — undantagsvis från hvad som ofta förekommit vid Riksdagen — verkligen icke innefattar någon ändring uti hvad Riksdagen förut yttrat. Den punkt, hvarom här är fråga, nemligen bildningsliniernas förhållande till hvarandra i mellanklasserna och de öfre klasserna, har blifvit lemnad öppen af Riksdagen år 1873. Riksdagen afgaf i detta hänseende då icke något yttrande, emedan Kamrarne stannade i olika beslut. Deremot har Riksdagen i två senare aflåtna underdåniga skrifvelser, 1874 och 1877, yttrat sig i alldeles samma rigtning, som Utskottet nu föreslagit, endast att Utskottets förslag något mera tydligt och bestämdt framställer den förut uttalade grundsatsen. Man kan, om man vill, deraf draga den slutsats, att skrifvelsen är obehöflig, och det får jag också säga, att, om den icke afgår, anser jag styrelsen dock hafva full anledning att verka i den rigtning, som genom de två föregående skrifvelserna blifvit af Riksdagen antydd; å andra sidan kan man också säga, att, om denna fråga, som står i harmoni med hvad Riksdagen förut yttrat, en gång väckt, afslås, så kunde det anses verka försvagande på de förra skrifvelserna. Otvifvelaktigt är, att den antydd rigtningen är den rätta.

Hvad som icke blifvit under diskussionen berördt, är sjelfva den verkan, som Utskottets förslag, om det blir realiseradt — och dertill fordras onekligen mera än en skrifvelse — skulle hafva. Det har jag icke funnit under diskussionen ådagalagt och får därför kan hända med några ord angifva detta. Här är egentligen fråga blott om de två mellanklasserna; det vore således väl icke det hela, men en led i utvecklingen, som skulle få en annan gestalt, om man verkställde hvad Utskottet begärt. Jag bör nämna att, långt ifrån att en sådan förändring nu mera tillhör det teoretiska området, pågår verkligen inom skolväsendet ett arbete i denna rigtning. Det kommer sig deraf, att hvad som redan är beslutadt i afseende å 6:te och 7:de klassernas indragning vid vissa läroverk och till en del redan verkställt, har inverkat äfven på klasserna derunder, nemligen den 4:de och 5:te, och framkallat framställningar från ett och annat läroverk att få undervisningen i dessa klasser på den reala linien mera skild från den klassiska. Den särdeles gagneliga åtgärden att upprätta särskilda real-läroverk har också efter min tanke haft den följd, att undervisning efter en annan läroplan än den i allmänhet gällande, måste anordnas för dessa läroverk.

Verkan af en så beskaffad åtgärd, som här föreslagits, skulle nu

efter min tanke blifva, att den reala linien i flera afseenden finge en starkare utveckling. Denna skulle framträda först och främst uti den matematiska undervisningen. Realliniens lärjungar lemna ofta skolan när de genomgått fem klasser; de hafva nu i veckan 5 timmars undervisning i matematik, men de skulle behöfva sju, emedan de måste hafva behof både af mera insigt och mera färdighet i detta läroämne än lärjungarne på den andra linien. Vidare skulle realisterne få tillfälle att använda flera lärotimmar på inhemtande af naturkunnighet, hvaruti undervisningen nu är inskränkt till ett allt för ringa omfång, emedan den eljest, så länge båda linierna äro förenade, skulle inkräkta för mycken tid från andra läroämnena. Vidare skulle samma lärjungar vinna en mera tillfyllestgörande undervisning i fransyska, emedan äfven derät kunde egnas ett större timantal. Slutligen skulle de kunna erhålla en mera grundlig handledning i teckning, som för dem är ett hufvudämne. Detta är det resultat, som för reala linien skulle vinnas. Hvad den klassiska linien deremot beträffar, så är om den vinst, som för densamma skulle åstadkommas, redan taladt. Jag skulle för öfrigt tro, att ett absolut afskiljande af de båda linierna från hvarandra icke är i dessa klasser oundgängligt. Om man i några ämnen, till exempel i kristendom och i modersmålet, sammanhåller lärjungarne, så uppkommer besparing af lärarekraft och derigenom följaktligen en förminskning af kostnaderna, hvilka, dels af denna anledning, dels af flera andra, såsom till exempel de redan för handen varande dubbelklasserna vid alla de mera besökta läroverken, ingalunda skulle blifva så stora, som af en föregående talare beräknats.

Hvad som här är i fråga är således, om man vill, med inskränkning till ett bestämdt område, erinra om fullföljandet af den allmänna rigtning, som Riksdagen redan anvisat, nemligen att hålla de tvenne bildningslinierna skilda. Rigtningen, redan angifven, är otvifvelaktigt den rätta.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande utlåtande och dels afslag derå, framställes propositioner på dessa yrkanden och besvarades med många ja och nej i blandning; hvarefter proposition på bifall till utlåtandet förnyades, och då dervid svarades många så väl ja som nej, förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

*Förändrad
anordning af
undervisningen
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 33.

Nej — 50.

Föredrogs ånyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 3 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 9, om underdånig skrivelse rörande närmare bestämmelser i fråga om de anteckningar, som i afseende på ledighet till äktenskap eller hinder deremot skola i vissa prestbevis intagas.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 6 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från sergeantbostället Bergane N:o 1 i Elfsborgs län och öfverstebostället Kastellgården i Göteborgs och Bohus län.

Herr Nordenfelt: Jag ber att få taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk för att begära återremiss af detta ärende, helst som det redan är af Andra Kammaren återremitteradt.

Förhållandet är nemligen att, sedan den värderingsnämnd, som blifvit nedsatt, åsatt jorden ett värde af 350 kronor, men på samma gång föreslagit, att i stället en årlig afgift af 25 kronor skulle erläggas, att utgå under nu varande arrendetid till hemmanets arrendator, men derefter till kronan, så uttalade församlingen den önskan att *på en gång* få lösa till sig jorden för 350 kronor, d. v. s. det värde, som blifvit den samma åsatt, och således slippa att betala årlig afgift. Efter hvad jag af handlingarne i saken inhemtat, är denna församlingens begäran icke obillig.

Dessutom anser jag, att man, så vidt som möjligt, bör gå sådana önsknningar till mötes, och då det för öfrigt icke kan vara statsverket värdigt att förtjena på en dylik sak, så anhåller jag om återremiss.

Herr Montgomery Cederhielm: Mot den begärda återremissen har jag icke något att invända, i synnerhet då frågan redan är af Andra Kammaren återremitterad, ty jag tror, att det sätt, som af församlingen föreslagits för den ifrågavarande jordafsöndringen, eller att *på en gång* en summa skulle få erläggas i stället för en *årlig* afgift, är öfverensstämmande med den begäran, som Utskottet redan har framställt i ett dylikt fall.

Jag tror således af detta skäl, att frågan bör återremitteras.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 6 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående kolonien St Barthelemys återlemnande till Frankrike.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 6 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 41 § konkurslagen.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets nedannämnda, den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial, nemligen:

N:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om godkännande af träffadt aftal angående öfverlåtelse på Stockholm—Vesterås-Bergslagens trafikaktiebolag af Norbergs jernvägs nya aktiebolags rullande materiel m. m.

Bifölls.

N:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående befrielse för Söderhamns jernvägsaktiebolag från skyldigheten att uppehålla trafiken å en del af kommunikationsleden Söderhamn--Bergviken—Bollnäs m. m.

Bifölls.

N:o 49, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i frågor rörande riksstatens åttonde hufvudtitel.

Den i 1:sta punkten föreslagna voteringspropositionen godkändes, och den 2:dra punkten lades till handlingarne.

N:o 50, angående en anslagsfråga under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Bifölls.

N:o 51, angående en fråga rörande regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda betänkande N:o 8, *Post-bevillningen.* angående postbevillningen.

Post-
bevillningen.
(Forts.)

1:sta punkten.

Herr Roos: Under det att jag icke har något att erinra emot Bevillnings-Utskottets förslag att till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse i den riktning, som blifvit i fråga satt, får jag likväl hemställa, huruvida icke Kammaren kunde finna skäl att i ordalydelsen vidtaga några förändringar, som kunna anses lämpliga och behöfliga. Utskottet hemställer: att Riksdagen måtte i underdånig skrivelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta företaga en fullständig utredning, huruvida icke sådana förhöjningar i afgifterna för de för postverket mera betungande försändelserna, det vanliga brefportot derifrån dock undantaget, kunna lämpligen vidtagas, att jemvigt åstadkommes mellan postverkets inkomster och utgifter. För att åstadkomma en sådan utredning är det naturligtvis alldeles nödvändigt att i förväg kunna beräkna åtminstone i det närmaste, dels postverkets utgifter under ett kommande år, dels ock den inverkan, som en förhöjning i vissa befordringsafgifter skulle utöfva på inkomsterna. Hvad utgifterna beträffar, är det visserligen en stor del deraf, som kan i förväg temligen noggrant bestämmas, men hvad en annan del af utgifterna angår, är detta långt ifrån förhållandet. Exempelvis kan kostnaden för postångbåts besörjande lätteligen vexla med belopp, uppgående till ett eller flere 10,000-tal kronor. Ännu större kan skillnaden blifva mellan de beräknade och de verkliga utgifterna för postbefordran å landsväg. För bestridande af dessa utgifter äro anslagna 1,250,000 kronor, inberäknadt det å sjunde hufvudtiteln uppförda särskilda förslagsanslag till postföringens besörjande utan de skjutsskyldiges betungande. Jag anser det visserligen sannolikt, att hithörande utgifter skola kunna med de omförmälda anslagen bestridas. Men någon säkerhet för att sådant skall blifva förhållandet förefinnes dock icke. Ensamt ett dåligt hö-år kan lätteligen verka derhän, att ifrågavarande utgifter ökas med 100,000 eller 200,000 kronor.

Hvad å andra sidan angår inkomsterna och särskildt den tillökning i uppbörd, som skulle blifva följden af höjda portosatser för vissa slags försändelser, så är det naturligtvis icke svårt att beräkna den tillökning i uppbörd som sålunda kunde åstadkommas, för så vidt förutsättas finge att, äfven efter förhöjningen, antalet försändelser förblefve oförändradt. Men äfven antaget att sådant blefve förhållandet, skulle genom en rimlig förhöjning i de portosatser, som lära ifrågakommit, svårigen kunna åstadkommas en sådan tillökning i inkomst för postkassan, som beredde densamma tillfälle att redan nu ensam bestrida alla utgifterna för postföringens besörjande. Om nemligen portot för tidningar ökades med 20 %, eller till det belopp, hvarmed det i allmänhet inom Tyskland utgår; om afgiften för korsbandsförsändelser blefve, såsom i fråga stäldt blifvit, förhöjd med $33\frac{1}{3}$ % och, hvad jag anser minst tillräckligt, paketportot komme att ytterligare höjas med 25 %, så skulle, äfven under förutsättning att antalet försändelser blefve oförändradt, tillökningen i inkomst dock icke belöpa sig till mer än omkring 150,000 kronor. Då nu tillskottet af statsmedel för nästa år är beräknadt till 350,000 kronor, är det tydligt, att en utredning, om hvilka portosatser som borde bestämmas för att åstadkomma jemvigt mellan postverkets inkomster och utgifter icke kan åstadkommas. Och då det

ju icke anses lämpligt att Riksdagen till Kongl. Maj:t gör framställningar, hvilka förutses icke kunna leda till det med dem afsedda ändamål, vågar jag hemställa, att åt den ifrågavarande punkten måtte gifvas följande lydelse: »att Riksdagen må i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta företaga en fullständig utredning, huruvida icke, utan någon väsentligare inskränkning i nuvarande tillfällen till postutvexling, ett fördelaktigare förhållande emellan postverkets inkomster och utgifter må kunna åstadkommas genom vidtagande af lämpliga förhöjningar i afgifterna för de för postverket mera betungande försändelserna, det vanliga brefportot dock derifrån undantaget, samt att Kongl. Maj:t derefter behagade, i sammanhang med framläggande af det förslag till förändrade vigt- och portosatser, som till följd af det metriska systemets antagande lärer vara att förvänta, till Riksdagen göra den framställning, hvartill förhållandena kunna för-
anleda».

*Post-
bevillningen.*
(Forts.)

Herr Wallenberg: På de skäl, som Herr Roos här anført och med stöd af de upplysningar, han lemnat, och då känt är, att de förändringar, som äro vidtagna i Kongl. postverket, äro af temligen försäkrat datum, anhåller jag hos Herr Talmannen om proposition på *afslag* å Utskottets hemställan om denna skrifvelse.

Herr Bennich: Då det åligger Bevillnings-Utskottet att se till, huruvida gällande stadganden angående särskilda bevillningar må vara tillfredsställande eller icke, så hade Utskottet, äfven om icke någon motion förelegat, ansett såsom sin pligt att genomgå och granska de olika portotaxor, som för närvarande äro gällande. Vid denna granskning ifrågasattes verkligen, att Utskottet skulle omedelbart föreslå förhöjning i vissa postafgifter, som i och för sig äro synnerligen låga — kanske i hvilket land som helst och särdeles i vårt vidsträckt land — och i sammanhang dermed förorda andra erforderliga förändringar, då det är en känd sak, att postverket under senare tider, i stället att såsom förr varit afsedt, utgöra en inkomstgivande inrättning för statsverket, nu mera blifvit en ganska dyrbar inrättning. Utskottet hade så mycket mera anledning att fästa Riksdagens uppmärksamhet på förevarande fråga, som i de handlingar, hvilka förelegat till behandling vid affattandet af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, förekomma åtskilliga yttranden syftande derpå, att jemnvigt mellan postverkets inkomster och utgifter borde tillvägäbringas genom ganska skiljaktiga åtgärder; den ena gående i riktning att inskränka utgifterna genom indragning af postlinier och af den tätare postbefordran, som flerstädes eger rum; den andra genom förhöjning i åtskilliga postafgifter. Då det förekom Utskottet och derigenom uttalades från landets olika delar såsom något i högsta grad önskvärdt, att icke inskränkning i de bekvämligheter, som postverket bereder allmänheten, skulle vidtagas, men tillika yttrades allmän beredvillighet att heldre underkasta sig något högre afgift för vissa postförsändelser, på det jemnvigt mellan postverkets inkomster och utgifter skulle kunna tillvägäbringas, så ansåg Utskottet sig väl för tillfället böra öfvergifva tanken på framställning af bestämda förslag till vissa portoafgifters förhöjning, men

Post-
bevillningen.
(Forts.)

deremot böra föreslå en underdånig skrifvelse, i hvilken ofvan antydda beredvillighet, förutsatt att den delades af Riksdagen, blefve just i detta skede för Kongl. Maj:t uttalad: i detta skede därför att fråga om portosatsernas förändring i den närmaste framtiden föreligger till behandling och afgörande i sammanhang med metersystemets införande. Jag tror, att Utskottet icke saknat fog att fästa Riksdagens uppmärksamhet på dessa förhållanden och på det önskvärda deri, att så mycket som möjligt den åsyftade jernvigten blefve tillvägabragt.

Utskottet har affattat sitt skrifvelseförslag så, att, efter min tanke, deri icke kan anses innefattad någon ovilkorlig fordran från Riksdagens sida på ett fullkomligt utjemnande mellan inkomster och utgifter, utan fast heldre så, att Kongl. Maj:t måtte tillse, *huruvida* en sådan utjemning kunde genom en lämplig förhöjning af vissa portoafgifter beredas. Bli'r svaret på denna utredning — hvilket är möjligt och hvilket den förste talarens anförande redan antyder — blir svaret det, att en fullständig jernvigt icke kan för det närvarande tillvägabringas, på sätt Riksdagen ifrågasatt, så bör naturligtvis Riksdagen dermed nöja sig och fortfarande bevilja de anslag, som må vara erforderliga, till dess jernvigten uppnås, men jag kan icke se, att framställningen, sådan den af Utskottet affattats, innebär ett ovilkorligt kraf på tillvägabringande af denna jernvigt. För min del vill jag dock icke motsätta mig skrifvelsens affattande i de ordalag, som chefen för postverket föreslagit, om en sådan formulering kan finnas lämpligare. Hufvudsaken är, att en skrifvelse i detta syfte nu aflåtes af Riksdagen, och jag måste därför i motsats till den siste talaren hemställa, att, hvilken formulering Riksdagen än må gifva åt skrifvelsen, Riksdagen dock nu måtte aflåta en skrifvelse i den antydda riktningen; hemställande jag för min del om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Då den Kongl. statsverkspropositionen i denna Kammare diskuterades, tog jag mig friheten yttra några ord om behöfligheten af att äfven i afseende på postverket åstadkomma någon ökad inkomst, då det visat sig, att denna inrättning gick med betydlig förlust. Jag har således icke annat än med stor glädje sett, att Bevillnings-Utskottet delat samma åsigt och föreslagit hemställa i detta hänseende till Kongl. Maj:t. Det kan väl icke vara utan vikt, för den händelse nemligen Riksdagen bifaller en sådan hemställan, att regeringen får en klar hemställan såsom grundval för en nådig proposition i detta ämne till en blifvande Riksdag. Men det är en del af förslaget, som jag icke kan bifalla. Utskottet har nemligen undantagit det vanliga brefportot, som icke skulle ifrågakomma att ökas. Jag tror, att i det fallet Herr Roos' förslag är bättre, såsom icke innefattande några sådana inskränkningar på förhand och utan att någon behörig och noggrann undersökning skett. Mig synes, att Riksdagen icke borde antaga någon inskränkning. Vi känna alla, att det är bra många år sedan det nuvarande brefportot sattes, och sedan den tiden hafva prisen och kostnaderna för allting ökats, och då synes mig billigt, att äfven det vanliga brefportot något ökas. Såsom bekant utgår det nu med 12 öre, antingen man skrifer till Drottningholm eller till Haparanda eller Ystad. Jag finner väl, att likheten i porto är ganska

beqväm för brefexpeditionen, men icke öfverensstämmande med rättvisa och billighet. Ser man på de så kallade zonpaketerna, hvilkas försändelse eger rum enligt Generalpoststyrelsens kungörelse den 29 November 1872, så finner man, att afgiften för dessa är indelad i fem olika kategorier efter afstånden, nemligen för befordran inom första zonen eller högst 10 mil, inom andra zonen öfver 10 till och med 25 mil, inom tredje zonen öfver 25 till och med 45 mil, inom fjerde zonen öfver 45 till och med 70 mil, samt inom femte zonen öfver 70 mil, och jag tycker, att, då med dessa försändelser en så beskaffad olikhet i pris, beroende på afstånden, kan ega rum, det också kunde gå för sig med det vanliga brefportot. Men anser man, att detta skulle medföra för stora olägenheter, så tycker jag dock, att en tillökning af ett eller annat öre på det allmänna uniforma brefportot skulle kunna åläggas, t. ex. 2 öre.

På samma sätt synes mig priset för tidningars, tidskrifters och paketers befordran under nuvarande förhållanden mycket för billiga, och att detsamma borde förhöjas.

Detsamma anser jag vara fallet med resande. Enligt uppgift i gällande taxa betalar resande i täckt åkdon per mil 1 krona 20 öre. Detta synes mig lågt.

Jag tror mycket väl, att regeringen, stödd på Riksdagens begäran, skulle kunna icke så obetydligt öka postverkets inkomster till lisa för statsverket, hvadan jag med afslag å Utskottets hemställan förenar mig med Herr Roos i hans förslag.

Herr Wallenberg: Det är en besynnerlig företeelse, att se en, som varmt nitälskar för fri handel och samfärdsel, göra gemensam sak med dem, som motsätta sig allt sådant och strida för ett ömsesidigt fördyringssystem. Att nu återgå från det uniforma portot till det föråldrade olika är också besynnerligt. Men att låta ett system utveckla sig för att se, huru det verkar, det är nu icke heller modernt, utan allt skall röras vid. Jag vet nog, huru postverkets deficit uppkommit: det är till följd af reformer, som blifvit gjorda på grund af Riksdagens önsknings. Det är dessutom känt, att detta deficit minskats år från år, och det är säkert, att det kommer att göra det ännu mera, då förändrade omständigheter föranleda, att transporter blifva billigare o. s. v. Nu skulle man icke desto mindre höja alla dessa afgifter för samfärdseln, och detta kanske för att få in en 70 till 80 tusen kronor om året och derigenom ställa oss i sämre ställning än må hända de flesta, för att icke säga alla, civiliserade länder. Jag tror icke Bevillnings-Utskottets uppgift bör tagas så strängt, att det nödvändigtvis bör göra framställningar i alla ämnen, till och med sådana, der icke motion blifvit väckt.

Jag hemställer fortfarande om afslag å Utskottets förslag.

Herr Bennich: Om jag hade varit trolös mot mina frihandelsgrundsatser, så att jag — såsom en annan ledamot i denna Kammare — fortfarande påyrkat i allmänhet låga tullafgifter, men undantagsvis begärt skydd för den näring, i hvilken jag sjelf vore intresserad, så skulle förebräelsen för en sådan trolöshet vara fullt berättigad och tungt träffa

Post-
bevillningen.
(Forts.)

mig; men detta är ingalunda förhållandet. Här är alls icke fråga om någon frihandelsgrundsats, utan helt enkelt derom, att den, som begagnar postverket, också skall betala hvad det kostar, så att andra, som icke begagna postverket, må slippa att betala något för fortskaffandet af hans postförsändelser, korsband, varuprof och hvad det nu må vara. Den frågan hafva vi nyligen diskuterat i ett annat ämne, der man principiellt antog, att hvar och en, som begagnade en kommunikationsanstalt, men icke andra, borde vidkännas kostnaden. Oaktadt jag är frihandlare och hoppas aldrig svika de af mig bekända grundsatser, anser jag mig mycket väl kunna understödja Utskottets förslag om en undersökning, huruvida icke åtskilliga försändelser med posten må kunna underkastas afgifter, större än de nu stadgade. Lika med Utskottet har jag dock ansett af högsta behof påkalladt, att i den skrifvelse, hvarom är fråga, uttryckligen gifves till kända, att Riksdagen icke vill veta af någon förhöjning i brefportot, ty detta är redan så högt, att intet land torde hafva högre, och ända från medelportots införande och decimalsystemets tillämpning har det varit ett önskningsmål att få brefportot nedsatt från 12 till 10 öre. Därför kan jag icke understödja den talare, som ville, att man skulle affatta skrifvelsen så, att Kongl. Maj:t deraf finge anledning antaga, att Riksdagen önskade förhöjning äfven i brefportot. För öfrigt synes mig, att allt, som man med skrifvelsen åsyftar, lika väl uppnås genom Utskottets förslag, som genom det af Herr Roos framställda, och ännu har jag icke hört något skäl, som föranleder mig att frånträda mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Roos: Då Kammarerna icke skall i närvarande stund besluta om afgifterna för det ena eller andra slaget af postförsändelser, så kan det icke vara nödvändigt eller vid denna sena timme ens fullt lämpligt att nu ingå i någon närmare behandling af de yrkanden, som i dessa afseenden framstälts af talaren på elfsborgsbänken. Jag ber dock få anmärka, att, utan tvifvel till följd af någon otydlighet i min framställning, den nämnde talaren origtigt uppfattat det af mig afgifna förslaget. Jag har nemligen, liksom Utskottet, från de afgifter, i hvilka en förhöjning kunde ifrågakomma, uttryckligen undantagit det vanliga brefportot. Jag erkänner fullkomligt, att genom en förhöjning i brefportot, förutsatt att densamma icke verkade till aftagande i korrespondensen, en mycket afsevärd inkomst skulle beredas postverkets kassa. Detta oaktadt tror jag icke att en sådan åtgärd vore lämplig. Då numera ett bref kan befordras till Amerika, Egypten och andra aflägsna trakter af jorden för 20 öre, hvilken afgift antagligen kommer att från och med nästa års början nedsättas till 18 öre, så vore det utan tvifvel något egendomligt, om man för korrespondens inom Sverige skulle betala mera än 12 öre. Då man dertill tager i betraktande, att för inrikes bref uppbäres en särskild brefbäreadavgift af 3 öre, hvilken icke tynger på de utländska breven, så blir kostnaden för ett inländskt bref i sin helhet 15 öre. Om nu det internationella portot, i enlighet med de från fransk sida framställda förslag, kommer att bestämmas till 18 öre, så skulle skilnaden i porto för ett inrikes och ett utrikes bref komma att inskränkas till 3 öre, och att ytterligare minska

denna skilnad genom att höja det inhemska portot, vore väl föga i sin ordning. Icke i något af de europeiska länder, hvilkas postväsende är något mera utveckladt, uppbäres i närvarande stund så högt brefporto, som i Sverige. I Danmark är det vanliga brefportot 8 öre, i Norge 10 öre, i Tyskland 9 öre, och i Frankrike har nyligen, oakadt den betydliga minskning, som Frankrike lidit i transitinkomster genom posttraktaten i Bern, brefportot blifvit nedsatt från 25 centimer till 15. Om jag således icke kan anse annat än att det vanliga brefportot bör förblifva oberördt, så tror jag deremot, särskildt med afseende å hvad en talare här anfört om att vid nästa riksdag sannolikt till behandling förekommer frågan om förändrade vigtsatser för postförsändelserna, att det vore önskligt att Riksdagen vid detta tillfälle uttalade sig i fråga om lämpligheten af någon förhöjning i afgifterna för vissa slag af postförsändelser. Särskildt ber jag få fästa uppmärksamheten å ett slag af försändelser under band, som i vissa länder sedan år 1874 vunnit en mycket stor utbredning. Under benämningen »affärshandlingar» kunna nemligen med posten försändas flera ark, innehållande handskrift, mot en afgift, som utgör blott $\frac{1}{4}$ af brefportot. Med afseende å den stora svårigheten att kontrollera det icke missbruk härvid förekomma, har också af flera länder blifvit yrkadt, att vid den förestående internationella postkongressen i Paris det internationella portot för sådana försändelser måtte i väsentlig mån höjas. Hvad slutligen beträffar skilnaden mellan mitt förslag och Bevillnings-Utskottets, så anhåller jag få, med anledning af den siste talarens yttrande, påpeka, att enligt Utskottets förslag den begärda utredningen skulle företagas med bestämdt syftemål att *åstadkomma jemvigt emellan postverkets inkomster och utgifter*.

En sådan utredning kan emellertid, på sätt jag sökt ådagalägga, icke åvägabringas, då hvarken inkomster eller utgifter kunna på förhand med någon större noggrannhet beräknas. Mitt förslag går förden skull ut derpå, att utrönas måtte, huruvida ej *ett fördelaktigare förhållande mellan postverkets inkomster och utgifter* må kunna genom förhöjning i en del portosatser åstadkommas.

Herr Wallenberg: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att den ärade talare, som sist hade ordet, jemväl är generalpostdirektör och i den egenskapen berättigad att hvilken dag som helst göra hvilken framställning som helst till Kongl. Maj:t angående förändringar och förbättringar i postverket, och att hans förslag således icke behöfver understödjas af Riksdagen, helst Riksdagen icke kunnat taga annat än en ytlig kännedom derom. Jag ser därför ingen anledning hvarför Riksdagen skulle med en skrifvelse besvara Kongl. Maj:t i ett ämne sådant som detta, hvilket nyligen varit föremål för behandling. Då härtill kommer, att Utskottets ärade vice ordförande redan yttrat, att han icke ville göra någon ändring i brefportot, så tycker jag, att denna fråga kan behandlas såsom en vanlig postangelägenhet mellan postverket och finansdepartementet.

Herr Wennerberg: Då jag icke kan finna det vara detsamma, om generalpostdirektören begagnar den nyss omtalade rättigheten, eller

Post-
bevillningen.
(Forts.)

om Riksdagen aflåter en skrivelse i ärendet, och jag, på grund af hvad jag många gånger förut yrkat, måste anse denna skrivelse ganska nödvändig, så, och då jag i Herr Roos' andra anförande hört hans åsigt och delar dem, instämmer jag med honom, helst hvad han föreslagit icke innehåller annan ändring i skrifvelsen än en förmildring i uttrycken, som synes mig fullt befogad. Då jag derjente hört, att han fastat särskild uppmärksamhet vid de så kallade bandförsändelserna, så afstår jag desto hellre från yrkande om bifall till Utskottets förslag och instämmer i hans yrkande.

Herr Wærn: För min del skulle jag önska, att den utredning, som här blifvit framställd såsom önskvärd, äfven måtte gå ut på att undersöka, om icke en större inkomst skulle kunna postverket beredas genom nedsättning i befintliga afgifter. Vi hafva nyss af Herr Postdirektören uttryckligen hört, att det svenska brefportot är det högsta som i något land förekommer, och vi hafva många gånger haft den erfarenheten, att nedsättning i portot haft till följd ökning af inkomsterna. Derfor tror jag det vore ändamålsenligt, om man toge möjligheten och lämpligheten af en sådan åtgärd i betraktande. I Norge är brefportot blott 10 öre. Det kunde då vara intressant att veta, om brefantalet i Norge är proportionsvis större än i Sverige. Äfven om det icke skulle verka förhöjning i postverkets inkomster, utan dessa allenast hölle sig lika högt som förut, tror jag det vore skäl att vidtaga en sådan åtgärd. För min del tror jag dock att en nedsättning till 10 öre skulle bringa postverkets inkomster i bättre ställning än nu. Deremot har jag icke något emot att de tyngsta postförsändelserna få betala något mera än nu är fallet i förhållande till det onus som de göra; ty den prisskilnad, som kommer dem till godo, är alldeles för mycket till deras fördel. Jag tror således, att man utan någon olägenhet för rörelsen skulle kunna underkasta dem en förhöjning. Men hvad bref och brefkort beträffar, borde deremot, enligt min tanke, nedsättning göras. Hvad redaktionen af skrifvelsen angår, sluter jag mig till det af generalpostdirektören framlagda förslaget.

Herr Statsrådet Forssell:

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten oförändrad, dels af Herr Roos, att densamma skulle antagas med följande förändrade lydelse: att Riksdagen må i underdånig skrivelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta företaga en fullständig utredning, huruvida icke, utan någon väsentligare inskränkning i nu varande tillfällen till postutvexling, ett fördelaktigare förhållande emellan postverkets inkomster och utgifter må kunna åstadkommas genom vidtagande af lämpliga förhöjningar i afgifterna för de för postverket mera betungande försändelserna, det vanliga brefportot dock derifrån undantaget, samt att Kongl. Maj:t derefter behagade, i sammanhang med framläggande af det förslag till förändrade vikt- och portosatser, som till följd af det metriska systemets antagande lärer vara att förvänta, till Riksdagen göra den fram-

ställning, hvartill förhållandena kunna föränleda; och dels slutligen att punkten måtte afslås.

*Post-
bevillningen.*
(Forts.)

Härefter framställde Herr Talmannen först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på bifall till densamma med den förändrade lydelse, Herr *Roos* föreslagit, då svaren utföllo med många ja jemte några nej, och slutligen proposition på afslag å punkten, hvilken proposition med nej besvarades; hvarefter proposition på punktens antagande med den af Herr *Roos* föreslagna förändrade lydelse ånyo gjordes, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Bifölls.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Nionde hufvudtitel.

Herr *Wallenberg* erhöll ordet och uppläste en motion, N:o 37, angående förändrad lydelse af § 65 Riksdagsordningen.

Hänvisades till Konstitutions-Utskottet.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 16 April.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m. och dess förhandlingar leddes af Herr vice Talmannen.

Justerades 6 protokollsutdrag för den 13 i denna månad.

Föredrogos och bifillos Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 10, angående ändring af dels Kongl. resereglementet den 10 November 1865 i fråga om nämndemän, dels Kongl. kungörelsen den 30 December 1863 angående nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar; och

N:o 11, öfver väckt motion om underdånig skrifvelse, dels om sådan ändring i nu gällande förfaringssätt, att embets- och tjänstemän, som hafva befattning med kronans uppbörd eller förvaltning af statens medel, ej må tillförbindas ersättningsskyldighet för åtgärd eller underlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som, enligt de i 25 kapitlet Strafflagen för embetsmän i allmänhet gällande grunder, bör till sådan skyldighet föränleda; dels om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person, i fråga om för högt uppburen liqid.

Föredrogos Stats-Utskottets den 13 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Nionde hufvudtitel.

Flere ledamöter begärde detta utlåtande ånyo på bordet, hvar efter Herr vice Talmannen hemstälde, huruvida Kammaren behagade besluta, att berörda utlåtande skulle å föredragningslistan för Kammarens sammanträde den 25 i denna månad uppföras främst bland de två gånger bordlagda ärendena; hvilket bifölls.

Anmäldes och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna memorial och utlåtanden, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 52, i anledning af erhållen återremiss å en punkt af Stats-Utskottets utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjette hufvudtitel;

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, i fråga om dispositionen af de hittills under kungsgården Tullgarn brukade hemmanen Tullbotorp N:o 1 och 2 samt lägenheten Eriksö ängar;

N:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående anvisande af anslag åt Arméförvaltningen för år 1879;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 9, angående stämpelpappersafgiften;

Banko-Utskottet:

N:o 13, i fråga om understöd vid afskeds meddelande åt pappersmästaren vid Riksbankens pappersbruk J. R. Ulander;

N:o 14, med förslag till omröstningspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga delar af Banko-Utskottets memorial N:o 12, angående ändringar i bankoreglementet och aflöningsstaten för Riksbanken;

Lag-Utskottet:

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående upphäfvande af Ridderskapet och Adelns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.

Kammaren åtskildes.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 20 April.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m. och dess förhandlingar leddes af Herr vice Talmannen.

Justerades ett protokollsutdrag för den 16 samt protokollen för den 10 och 11 i denna månad.

Föredrogos och bifollos Stats-Utskottets nedan nämnda den 16 i denna månad bordlagda memorial och utlåtanden:

N:o 52, i anledning af erhållen återremiss å en punkt af Stats-Utskottets utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under Sjette hufvudtiteln;

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om dispositionen af de hittills under kungsgården Tullgarn brukade hemmanen Tullbotorp N:is 1 och 2 samt lägenheten Eriksö ängar;

N:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående anvisande af anslag åt Arméförvaltningen för år 1879.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 16 i denna månad bordlagda betänkande

N:o 9, angående stämpelpappersafgiften.

Föredrogos Banko-Utskottets nedan nämnda, den 16 i denna månad bordlagda memorial:

N:o 13, i fråga om understöd vid afskeds meddelande åt pappersmästaren vid Riksbankens pappersbruk J. R. Ulander.

Bifölls.

N:o 14, med förslag till omröstningspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga delar af Banko-Utskottets memorial N:o 12, angående ändringar i bankoreglementet och aflöningsstaten för Riksbanken.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets den 16 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition med förslag till förordning angående upphäfvande af Ridderskapet och Adelns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.

Anmälades och bordlades från nedan nämnda Utskott inkomna utlåtanden, nemligen från

Konstitutions-Utskottet:

N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring i 87 § Regeringsformen och 42 § Riksdagsordningen;

N:o 11, i anledning af väckt motion om ändring i 9 § Riksdagsordningen;

Sammansatta Stats- och Lag-Utskottet:

N:o 2, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af Utskottets utlåtande N:o 1, angående förändrad reglering af skjutsväsendet;

Lag-Utskottet:

N:o 33, i anledning af väckt motion om upphäfvande af det i kommunallagarne för vissa embets- och tjenstemän stadgade hinder att bekläda vissa kommunala förtroendebefattningar;

N:o 34, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 20, med förslag om tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag;

N:o 35, i anledning af väckta motioner om ändring i den kommunala rösträtten och dermed i sammanhang stående frågor;

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 12, i anledning af väckt fråga om kontroll deröfver, att utländske handelsresande erlägga behöriga afgifter till stat och kommun,

hvarrefter Kammaren, uppå Herr vice Talmannens framställning, beslöt, att dessa utlåtanden skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Herr Roos erhöll ordet och yttrade: Sedan Kongl. Maj:t i nåder behagat förordna mig att vara Sveriges ombud vid den internationella postkongress, som snart sammanträder i Paris, anhåller jag att under tre veckor från den 24 i denna månad få åtnjuta ledighet från riksdagsgöromålen.

Till denna anhållan lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Herr Reutersvärd, P. I och för en viktig enskild angelägenhet anhåller jag att Kammaren måtte bevilja mig ledighet från riksdagsgöromålen till den 26 i denna månad.

Äfven denna begäran blef af Kammaren bifallen.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 24 April.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m., och dess förhandlingar leddes af Herr vice Talmannen.

Justerades 3 protokollsutdrag för den 20 och protokollet för den 13 i denna månad.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 15, angående upphörande eller nedsättning af lärarinnornas årsafgift till folkskolelärarnes enke- och pupillkassa; samt

N:o 16, angående ändring af § 2 i gällande instruktion för direktionerna öfver länens lasarett och kurhus.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 20 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring i § 87 Regeringsformen och § 42 Riksdagsordningen; och

N:o 11, i anledning af väckt motion om ändring i 9 § Riksdagsordningen.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Sammansatta Stats- och Lag-Utskottets den 20 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 2, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af Utskottets utlåtande N:o 1, angående förändrad reglering af skjutsväsendet.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 20 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 33, i anledning af väckt motion om upphäfvande af det i kommunallagarne för vissa embets- och tjänstemän stadgade hinder att bekläda vissa kommunala förtroendebefattningar;

N:o 34, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 20, med förslag om tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag; och

N:o 35, i anledning af väckta motioner om ändring i den kommunala rösträtten och dermed i sammanhang stående frågor.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 20 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af väckt fråga om kontroll deröfver, att utländske handelsresande erlägga behöriga afgifter till stat och kommun.

Grefve Hamilton erhöll ordet och yttrade: Då det är sannolikt, att Sammansatta Stats- och Lag-Utskottets betänkande N:o 2 kommer att i Kammaren fordra någon längre tids öfverläggning, och det således icke vore väl, om det förekomme på en tid, då det icke vore väntadt, eller på en aftonstund, då någon otålighet kunde vara rådande, hemställer jag, att Kammaren måtte besluta, att detta betänkande måtte på föredragningslistan ställas främst bland de två gånger bordlagda ärenden vid det plenum, som inträffar näst efter Fredagen.

Till denna hemställan lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts förslag i fråga om löneroglering för landsstaten m. m.;

äfvensom Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om utredning rörande behöfligheten af förändrad lagstiftning angående äktenskapsskilnad.

Herr vice Talmannen hemställde, att de i dag för första gången bordlagda utskotts-utlåtanden skulle sättas främst bland målen på föredragningslistan till morgondagens sammanträde, och att de utlåtanden, som i dag för andra gången bordlagts, skulle, med undantag af Sammansatta Stats- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 2, om hvars föredragning särskildt beslut nyss fattats, uppföras nederst å nämnda lista; hvilket bifölls.

Kammaren åtskildes.

In fiden
O. Brakel.

R Ä T T E L S E R

i Första Kammarens protokoll N:o 24:

Sid. 41, rad. 26	upplir.	<i>står:</i> vara nyttigt; ty om <i>läs:</i> vara nyttigt, om
» » » 29	»	<i>står:</i> är detta hjälpt <i>läs:</i> är bristen hjälpt
» » » 12	nedifr.	<i>står:</i> 2,500,000 kronor <i>läs:</i> 22,500,000 kronor